

NALEVING
LEEFTIJDGRENNS 16 JAAR:
TWEEJAARLIJKSE METINGEN
1999-2007

Monitor tabaksverstrekking jongeren 2007

A. Kruise

B. Bieleman

**NALEVING LEEFTIJDSGRENS 16 JAAR:
TWEEJAARLIJKSE METINGEN 1999-2007**

Monitor tabaksverstrekking jongeren 2007

December 2008

INRAVAL
Groningen-Rotterdam

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail *info@intraval.nl*

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 184
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

December 2008

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst:	drs. A. Kruize, drs. B. Bieleman
Opmaak:	M. Haaijer
Omslag:	E. Cusiel
Druk:	Repro GMW
Opdrachtgever:	Voedsel en Waren Autoriteit (VWA)

ISBN 978 90 8874 059 6

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond	1
1.2 Probleemstelling	3
1.3 Opzet onderzoek	3
1.4 Analyse	5
1.5 Indeling rapport	6
Hoofdstuk 2 Kopen	7
2.1 Bestelpoging	7
2.2 Slaagkans	8
2.3 Koopindex	9
Hoofdstuk 3 Verkopen	11
3.1 Leeftijden klanten	11
3.2 Tabakswet	13
3.3 Controle	15
Hoofdstuk 4 Conclusies	21
4.1 Verkrijgbaarheid tabaksproducten	21
4.2 Controle leeftijd	22
4.3 Ten slotte	22
Geraadpleegde literatuur	25
Bijlage 1 Selectie gemeenten	27
Bijlage 2 Wegingstabel jongeren	29
Bijlage 3 Tabellen tabaksverstreckers	31

1. INLEIDING

Op 7 mei 2002 is in het Staatsblad 2002 nummer 201 de gewijzigde Tabakswet gepubliceerd. Eén van de nieuwe bepalingen is de vergewisplicht voor de ondernemers. Deze bepaling stelt dat per 1 januari 2003 de ondernemer bij het verkopen van tabaksproducten dient vast te stellen dat een jongere de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt. Ten einde een goed inzicht te krijgen in de naleving van deze leeftijdsgrens heeft de Voedsel en Warenautoriteit (VWA) onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL opdracht gegeven hiernaar onderzoek te doen.

Het onderzoek dient te worden beschouwd als een inventarisatie van de situatie eind 2007 en is op vergelijkbare wijze uitgevoerd als de voorgaande metingen eind 1999 (voor het ministerie van VWS), eind 2001, 2003 en eind 2005. Op deze manier is er sprake van periodieke metingen, oftewel het monitoren, van de naleving van de leeftijdsgrens uit de Tabakswet.

1.1 Achtergrond

Tussen het twaalfde en zestiende jaar neemt het aantal rokende jongeren sterk toe. Het ministerie van VWS wil dat veel minder jongeren beginnen met roken. Eind 1998 hebben vier organisaties, samenwerkend in het Platform Verkooppunten Tabak, een convenant ondertekend om per 1 december 1998 op vrijwillige basis de verkoop van tabaksproducten aan jongeren tot 16 jaar tegen te gaan. De vier organisaties, waarbij het merendeel van de verkooppunten van tabaksproducten is aangesloten, zijn: de tabaksspecialzaken (Brancheorganisatie voor de tabaksdetailhandel); de levensmiddelenhandel (Centraal Bureau Levensmiddelenhandel); de exploitanten van sigarettenautomaten (Landelijke Belangenvereniging voor Tabaksdistributeurs Nederland); en de zelfstandige pompstationhouders (Belangenvereniging Tankstations). Deze organisaties hebben hun leden van informatie-materiaal en/of stickers voorzien, waarmee het publiek van dit initiatief op de hoogte is gebracht. Met deze afspraak reageren zij op het overheidsbeleid om roken bij jongeren te ontmoedigen.

De door de overheid voorgestelde maatregelen in de gewijzigde Tabakswet zijn primair gericht op:

- jeugdbescherming via reclameverbod, meer verkoopverboden en introductie van een leeftijdsgrens van 16 jaar¹;

¹ Tabakswet Artikel 8:

1. Het is verboden bedrijfsmatig of anders dan om niet tabaksproducten te verstrekken aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt. Onder verstrekken wordt eveneens begrepen het verstrekken van een tabaksproduct van wie is vastgesteld dat deze de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, welk tabaksproduct echter kennelijk bestemd is voor een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt.
2. De vaststelling, bedoeld in het eerste lid, blijft achterwege, indien het een persoon betreft die onmiskenbaar de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt. De vaststelling geschiedt aan de hand van een document als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Wet op de identificatieplicht, dan wel een bij of krachtens algemene maatregel van bestuur aangewezen document.
3. Op plaatsen waar bedrijfsmatig of anders dan om niet tabaksproducten aan particulieren plegen te worden verstrekt, dient een duidelijk zichtbaar en goed leesbaar te worden aangegeven dat aan

- bescherming van de niet-roker via aanscherping, uitbreiding en sanctionering van rookverboden.

Sinds 1 januari 2003 is het verboden tabaksproducten te verkopen aan jongeren onder 16 jaar. Deze mededeling moet bij ieder verkooppunt duidelijk en goed zichtbaar worden vermeld. Om zeker te weten hoe oud de koper is, moet de verkoper de koper om een legitimatiebewijs vragen. De leeftijdsgrens van 16 jaar geldt ook voor indirecte verkoop, dit wil zeggen dat een jongere van 16 jaar of ouder sigaretten koopt en deze vervolgens ter plekke doorgeeft aan een jongere onder 16 jaar.

Controle naleving Tabakswet

De VWA ziet toe op de naleving van de Tabakswet. Binnen iedere regio van de VWA is een speciaal team opgericht, het zogenoemde Drank, Horeca en Tabak (DHT)-team. Deze teams van speciaal opgeleide controleurs houden zich bezig met de handhaving van onder andere de Tabakswet. Bij alle verkooppunten, dus ook automaten, wordt steekproefsgewijs en onaangekondigd gecontroleerd. Een controle bestaat uit een observatie met daarna een terugkoppeling van de bevindingen naar de tabaksverstrekker. Als een tabaksverstrekker zich niet vergewist van de juiste leeftijd wordt direct opgetreden. Alle tabaksverkooppunten worden door de teams gecontroleerd: tabaksspecialzaken; alle overige verkooppunten van tabaksproducten zoals supermarkten, tankstations, horecagelegenheden en dergelijke; evenementen en festivals; en automaten.

Jongeren

Tabaksgebruik geldt als een van de grootste gezondheidsproblemen in Nederland en daarbuiten. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) berekent het aantal sterfgevallen in Nederland dat aan roken kan worden toegeschreven. In 2005 overleden in totaal bijna 20.000 mensen door roken (www.rivm.nl). Het beleid van het Ministerie van VWS is gericht op een daling in de prevalentie van roken. Dit kan enerzijds worden bereikt door het stoppen met roken te bevorderen en anderzijds door te voorkomen dat jongeren gaan roken. Uit onderzoek is gebleken dat experimenteel gedrag tijdens de adolescentie vaak leidt tot roken op latere leeftijd indien niet wordt ingegrepen (Chassin et al 1996; WHO 1998). Uit onderzoek van Stivoro (2007) blijkt dat 60% van de rokers (van 10 tot en met 19 jaar) denkt verslaafd te raken of dit al te zijn.

In onderzoek van Stivoro (2007) geeft 42% van de 10- tot en met 19-jarigen aan ooit wel eens te hebben gerookt. Daarnaast heeft 24% in de afgelopen vier weken gerookt en rookt 16% dagelijks. Het percentage jongeren die de afgelopen vier weken hebben gerookt stijgt met de leeftijd: van de 13-jarigen heeft 11% de afgelopen vier weken gerookt, terwijl dit voor 29% van de 15-jarigen geldt. Dorsselaer e.a. (2007) geven in hun onderzoek onder schoolgaande jongeren naar psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden aan dat 33% van de jongeren op het voortgezet onderwijs (12 tot en met 16 jaar) wel eens heeft gerookt. Ook hier neemt de lifetimeprevalentie van roken met de leeftijd toe. Van de 12-jarigen heeft 13% van de jongens en 10% van de meisjes ooit wel eens gerookt, terwijl van de 16-jarigen 52% van de jongens en 59% van de meisjes dit ooit wel eens heeft gedaan. De meeste scholieren zijn voor hun zestiende begonnen met roken, na die leeftijd beginnen nog maar relatief weinig jongeren met roken. Van alle scholieren in het voortgezet onderwijs (12 tot en met 18 jaar) rookt ongeveer 9% dagelijks. Tot slot blijkt uit het Peilstationsonderzoek 2007 van het Trimbos-instituut dat na een redelijk stabiel beeld in de periode 1988-1999, met als uitzondering een stijging in 1996 van het aantal meisjes dat ooit heeft gerookt, er vanaf 1999 sprake is van een duidelijke daling van de lifetimeprevalentie

personen jonger dan 16 jaar geen tabaksproducten worden vertrekt. Onze Minister kan daaromtrent nadere regels stellen en een model voorschrijven.

van roken onder jongeren van 12 tot en met 18 jaar: van 55% in 1999 naar 45% in 2003 en 39% in 2007 (Monshouwer e.a. 2008). Deze daling doet zich zowel voor bij jongens als bij meisjes. De maandprevalentie vertoont een wat wisselend beeld in de periode 1988-2007 en verschilt voor jongens en meisjes. Onder de jongens nam de maandprevalentie in 1992 toe, bleef vervolgens stabiel tot 1999 en daalde vervolgens van 27% in 1999 naar 18% in 2003 en 19% in 2007. Bij de meisjes is er sprake van een toename van de maandprevalentie in 1996 naar 31%, waarna zich een licht dalende trend voordoet naar 22% in 2003 en 18% in 2007.

In eerdere onderzoeken van INTRAVAL naar tabaksverstrekking geeft het merendeel van de jongeren aan dat de verkoper geen opmerkingen maakt wanneer zij tabaksproducten proberen te kopen (Spijkers e.a. 1999, Bieleman e.a. 2002, Bieleman en Kruize 2004, Bieleman en Kruize 2006). Uit onderzoek dat begin 2003 in opdracht van Stivoro- voor een rookvrije toekomst is uitgevoerd blijkt dat 84% van de minderjarige (10 tot en met 15 jaar) rokers wel eens tabaksproducten heeft gekocht sinds de nieuwe wettelijke leeftijdsgrens van kracht is gegaan (Willemsen 2003). Op de vraag of de verkoper wel eens naar de leeftijd heeft gevraagd of opmerkingen heeft gemaakt antwoordt 49% van de minderjarige rokers ontkennend. Bij 13% van deze groep is regelmatig tot altijd naar de leeftijd gevraagd.

1.2 Probleemstelling

De probleemstelling van de monitor luidt als volgt:

Hoe is het gesteld met de verkoop van tabaksproducten aan jongeren beneden 16 jaar?

Uit de probleemstelling kunnen de volgende onderzoeksvragen worden geformuleerd:

- In hoeverre kunnen jongeren beneden 16 jaar momenteel tabaksproducten verkrijgen in tabaksspeciaalzaken, levensmiddelenzaken, pompstations en horecagelegenheden?
- Op welke wijze en in welke mate wordt de leeftijdsgrens van 16 jaar nageleefd door tabaksspeciaalzaken, levensmiddelenzaken, pompstations en horecagelegenheden (waaronder cafetaria's, snackbars en dergelijke)?

1.3 Opzet onderzoek

In deze paragraaf wordt ingegaan op de opzet van het onderzoek. Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste worden jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 15 jaar telefonisch geënquêteerd. Daarnaast zijn medewerkers van ondernemingen die tabaksproducten verkopen geïnterviewd. In verband met de vergelijkbaarheid is het onderzoek voor deze meting zoveel mogelijk op dezelfde wijze uitgevoerd als de vorige vier metingen.

Jongeren

Allereerst is een telefonische enquête afgenomen onder een landelijke, representatieve steekproef van jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 15 jaar. De enquêtes hebben plaatsgevonden in de maanden november en december in de jaren 1999, 2001, 2003, 2005 en 2007. De jongeren is gevraagd of zij wel eens sigaretten of andere tabaksproducten (proberen te) kopen en of zij roken. Deze kopers is vervolgens gevraagd naar de reacties

van de verkopers bij het kopen van tabaksproducten in tabaksspecialzaken, levensmiddelenzaken, pompstations en uit automaten (in horecagelegenheden).

In 1999 zijn in totaal 6.088 jongeren benaderd (tabel 1.1). Hiervan hebben in totaal 3.867 jongeren meegewerkt aan het onderzoek: 1.397 13-jarigen, 1.466 14-jarigen en 1.004 15-jarigen. Hiermee komt de respons op 64%. In 2001 zijn in totaal 9.902 jongeren benaderd, waarvan 8.028 hebben meegewerkt aan het onderzoek. Daarmee komt de respons op 81%. De enquête is afgenomen bij 3.636 13-jarigen, bij 2.638 14-jarigen en bij 1.754 15-jarigen. In 2003 zijn in totaal 13.298 jongeren benaderd, hiervan hebben 10.981 aan het onderzoek meegewerkt: 4.906 13-jarigen, 3.771 14-jarigen en 2.304 15-jarigen. De respons is 82%. In 2005 zijn in totaal 22.684 jongeren benaderd, waarvan 18.248 hebben meegewerkt aan het onderzoek. Daarmee komt de respons op 80%. De enquête is afgenomen bij 10.449 13-jarigen, 5.211 14-jarigen en 2.588 15-jarigen.

Aangezien steeds meer jongeren benaderd moeten worden om voldoende tabak kopende jongeren te enquêteren, hetgeen steeds hogere kosten voor de steekproef met zich meebrengt, is in 2007 in overleg met de opdrachtgever gekozen voor een enigszins andere aanpak. Naast deze monitor naar tabaksverstrekking voert INTRAVAL sinds 1999 eveneens elke twee jaar de Monitor alcoholverstrekking jongeren uit in opdracht van de VWA. Deze monitor komt wat betreft de opzet grotendeels overeen met de monitor tabaksverstrekking. In het kader van de monitor alcoholverstrekking worden tijdens elke meting ongeveer 3.000 jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 17 jaar telefonisch geënquêteerd. Tijdens de meting in 2007 zijn aan het einde van de telefonische enquête over alcoholverstrekking tevens enkele vragen gesteld over het kopen van tabaksproducten. Dit is alleen gedaan bij de jongeren in de leeftijdscategorie van 13 tot en met 15 jaar. In totaal hebben 1.851 jongeren aan het laatste onderdeel meegedaan, het gaat hierbij om 1.025 13-jarigen, 421 14-jarigen en 405 15-jarigen.

Tabel 1.1 Geënquêteerde jongeren

	1999	2001	2003	2005	2007
Steekproef	6.088	9.902	13.298	22.684	3.867 ²
Respons	3.867	8.028	10.981	18.248	1.851
13-jarigen	1.397	3.636	4.906	10.449	1.025
14-jarigen	1.466	2.638	3.771	5.211	421
15-jarigen	1.004	1.754	2.304	2.588	405

Tabak kopen

Van de 3.867 jongeren waarbij in 1999 de enquête is afgenomen, koopt 26% wel eens tabak voor zichzelf of voor anderen. In 2001 is dit 14% van de 8.028 geënquêteerde jongeren, en in 2003 gaat het om 9% van de 10.891 geënquêteerde jongeren. In 2005 geeft 6% van de 18.248 geënquêteerde jongeren aan wel een tabak voor zichzelf of anderen te kopen, terwijl in 2007 9% van de 1.851 geënquêteerde jongeren wel eens tabak koopt. Deze tabak kopende jongeren (987 in 1999, 1.162 in 2001, 1.027 in 2003, 1.090 in 2005 en 157 in 2007) vormen de primaire onderzoeksgroep van deze monitor.

Tabaksverstrekkers

Voor het onderzoek onder tabaksverstrekkers zijn allereerst 25 gemeenten geselecteerd. Deze steekproef van 25 gemeenten is ook in andere onderzoeken gebruikt en blijkt een goede dwarsdoorsnede te vormen van alle gemeenten in Nederland (zie bijlage 1). De

² Het gaat hierbij om de 13- tot en met 15-jarige jongeren uit de steekproef van de Monitor alcoholverstrekking jongeren.

tabaksverstrekkers zijn onderverdeeld in vier categorieën: tabaksspeciaalzaken; levensmiddelenzaken; pompstations; en horecagelegenheden (cafés en cafetaria's). In horecagelegenheden gaat het vaak om automatenverkoop.

In tabel 1.2 is te lezen dat in 1999 200 medewerkers zijn geënquêteerd: 50 in tabaksspeciaalzaken, 51 in levensmiddelenzaken, 47 in pompstations en 52 in horecagelegenheden (26 cafetaria's en 26 cafés). In 2001 gaat het in totaal om 397 medewerkers: 91 in tabaksspeciaalzaken, 98 in levensmiddelenzaken, 101 in pompstations en 107 in horecagelegenheden (58 cafetaria's en 49 cafés). In vergelijking met de meting van 1999, is in de onderzoeksopzet van de meting in 2001 een wijziging aangebracht. Er is namelijk naar gestreefd van de ondernemingen zowel een leidinggevende als een uitvoerende medewerker te enquêteren. Aangezien dit geen significante verschillen heeft opgeleverd, zijn vanaf 2003, in overleg met de opdrachtgever, weer alleen leidinggevend geïnterviewd. In 2003 zijn 100 leidinggevend in tabaksspeciaalzaken, 102 in levensmiddelenzaken, 101 in pompstations en 98 in horecagelegenheden (50 cafetaria's en 48 cafés) geïnterviewd. In 2005 betreft het in totaal 398 leidinggevend: 100 in tabaksspeciaalzaken; 100 in levensmiddelenzaken; 100 in pompstations; en 98 in horecagelegenheden (50 cafetaria's en 48 cafés). Tot slot gaat het in 2007 om in totaal 428 respondenten: 109 tabaksspeciaalzaken; 106 levensmiddelenzaken; 104 pompstations; en 109 horecagelegenheden (56 cafetaria's en 53 cafés).

Tabel 1.2 Geënquêteerde tabaksverstrekkers

	1999	2001	2003	2005	2007
Tabaksspeciaalzaken	50	91	100	100	109
Levensmiddelenzaken	51	98	102	100	106
Pompstations	47	101	101	100	104
Horecaondernemingen	52	107	98	98	109
1. cafés/discotheken	26	49	48	48	53
2. snackbars/cafetaria's	26	58	50	50	56
Totaal	200	397	401	398	428

Bij alle metingen blijkt de oorspronkelijke steekproef van tabaksverstrekkers in de 25 geselecteerde gemeenten onvoldoende groot te zijn om per gemeentecategorie genoeg tabaksverstrekkers te bereiken. Vooral in de kleinere gemeenten (categorie IV en V) kunnen te weinig (geschikte) tabaksverstrekkers worden geselecteerd. Om deze reden is het aantal gemeenten waarin tabaksverstrekkers zijn geënquêteerd uitgebreid (zie bijlage 1). Het gaat hierbij om gemeenten verspreid over het land. De spreiding van de respondenten over het land is hierdoor verder toegenomen.

In de telefoongesprekken zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest: verkoopgedrag aan jongeren onder 16 jaar; bekendheid met het Convenant Verkooppunten Tabak en de gewijzigde Tabakswet; en de knelpunten bij het handhaven van de leeftijdsgrens.

1.4 Analyse

Bij de analyses is in de eerste plaats nagegaan welke veranderingen zich in 2007 hebben voorgedaan ten opzichte van de eerste meting in 1999. Voor de tabaksverstrekkers geldt dat er een vergelijking is gemaakt tussen de metingen van 1999 en 2007 voor wat betreft tabaksspeciaalzaken, levensmiddelenzaken, pompstations en horecagelegenheden (cafés en cafetaria's). Indien zich in de tussentijdse jaren opvallende ontwikkelingen hebben voorgedaan wordt dit vermeld. Bij de analyse van de gegevens van de jongeren is eveneens

nagegaan welke verschillen bestaan tussen de metingen. Daar waar betekenisvolle (significante) verschillen zijn aangetroffen worden deze beschreven (significantieniveau $p=0,05$). Worden geen verschillen beschreven, dan betekent dit dat er geen betekenisvolle, significante verschillen zijn geconstateerd.

In overleg met de opdrachtgever is er tijdens de vorige meting (2003) voor gekozen om van de meting in 2001 alleen de leidinggevenden mee te nemen om een betere vergelijking te kunnen maken met de metingen in 1999 en 2003. In 2005 en 2007 is dit wederom op deze wijze uitgevoerd.

Om voldoende tabak kopende 13-jarigen te bereiken zijn verhoudingsgewijs meer 13-jarigen in het onderzoek meegenomen dan 14- en 15-jarigen. Om toch een goed beeld te kunnen geven zijn wegingsfactoren gebruikt. In bijlage 2 staan de wegingsfactoren weergegeven.

1.5 Indeling rapport

Het rapport is als volgt ingedeeld. In het volgende hoofdstuk komt het kopen van tabaksproducten door jongeren aan bod. Hoofdstuk 3 gaat in op het verkopen van tabaksproducten door tabaksverstrekkers aan jongeren. Het rapport wordt in hoofdstuk 4 afgesloten met de belangrijkste conclusies, waarbij de resultaten van de jongeren worden afgezet tegen die van de tabaksverstrekkers.

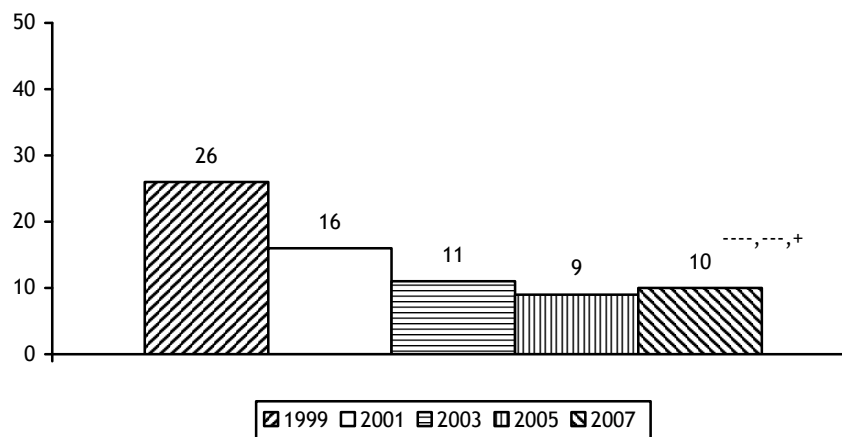
2. KOPEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de vragen over het kopen van tabaksproducten door jongeren behandeld. In de telefoongesprekken is de jongeren gevraagd naar hun ervaringen met het kopen van sigaretten, shag of andere tabaksproducten.¹ Deze vragen zijn gesteld voor het kopen van tabaksproducten in levensmiddelenzaken, tabaksspeciaalzaken, pompstations en uit automaten (in horecagelegenheden).

2.1 Bestelpoging

In 2007 geeft 10% van de ruim 1.800 benaderde jongeren aan wel eens tabaksproducten te kopen, terwijl het in 1999 nog om 26% van de bijna 4.000 benaderde jongeren gaat (figuur 2.1). Tussen 2005 en 2007 is het percentage tabak kopende jongeren licht gestegen van 9% in 2005 naar 10% in 2007.

Figuur 2.1 Jongeren die tabak kopen naar leeftijd, in %*

* 1999 N=3.867, 2001 N=8.112, 2003 N=10.856, 2005 N=18.474, 2007 N=1.845.

Noot: ---- significante daling tussen 1999 en 2007, $p < .05$

---- significante daling tussen 2001 en 2007, $p < .05$

+ significante stijging tussen 2005 en 2007, $p < .05$

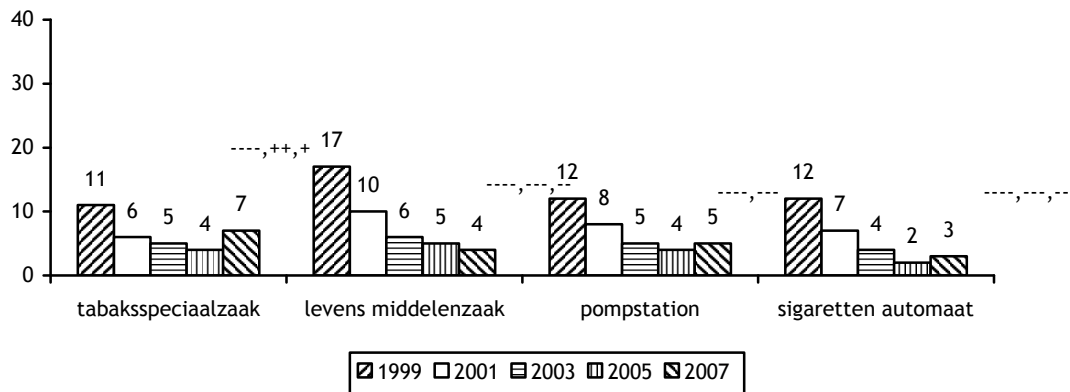
Bestelpogingen naar onderneming

In dit onderzoek is aandacht besteed aan het kopen van tabaksproducten in tabaksspeciaalzaken, levensmiddelenzaken, pompstations en uit sigarettenautomaten (in horecagelegenheden). Bij alle soorten ondernemingen is het percentage jongeren dat daar wel eens tabaksproducten probeert te kopen tussen 1999 en 2007 gedaald. Zo laat het kopen van tabaksproducten in een levensmiddelenzaak een dalende trend zien van 17% in 1999 naar 4% in 2007, terwijl bij de pompstations en het kopen uit een automaat daalt van 12% in 1999 naar respectievelijk 5% in 2007 en 3% in 2007.

¹ Zoals al in de inleiding is aangegeven is de dataverzameling onder jongeren in 2007 anders verlopen dan in de voorgaande jaren. Er zijn minder vragen gesteld en het aantal jongeren dat is geënquêteerd ligt lager.

Bij de tabaksspeciaalzaken komt een iets ander beeld naar voren daar geeft in 1999 11% van de jongeren aan wel eens tabaksproducten bij een tabaksspeciaalzaak te kopen, terwijl dit in 2007 is gedaald naar 7% (figuur 2.2). In 2003 en 2005 ligt dit percentage echter lager, namelijk op respectievelijk 5% in 2003 en 4% in 2005.

Figuur 2.2 Kopen van tabak in verschillende ondernemingen, in %*

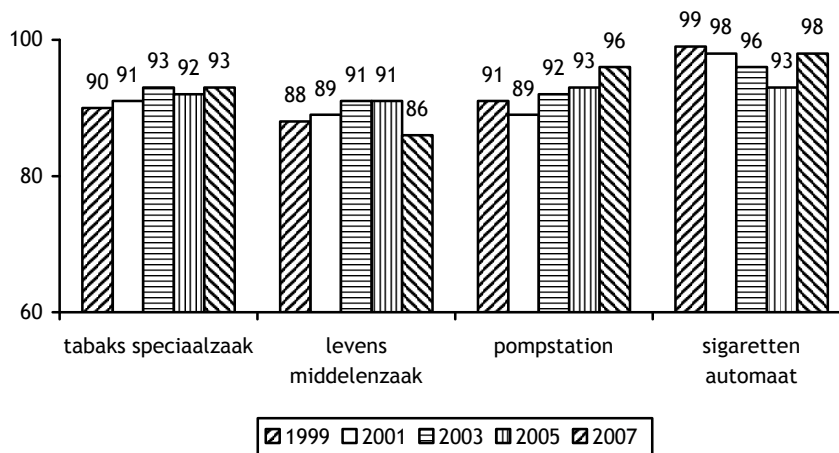
*1999 N=3.867, 2001 N=8.112, 2003 N=10.856, 2005 N=18.474, 2007 N=1.845.

Noot: --- significant verschil tussen 1999 en 2007, $p < .05$
 --- significant verschil tussen 2001 en 2007, $p < .05$
 -- en ** significant verschil tussen 2003 en 2007, $p < .05$
 * significant verschil tussen 2005 en 2007, $p < .05$

2.2 Slaagkans

De slaagkans, oftewel de kans dat een jongere onder 16 jaar er in slaagt om tabaksproducten te kopen, blijkt zowel in 2007 als in de voorgaande metingen voor alle categorieën ondernemingen op bijna 90% of hoger te liggen (figuur 2.3). De daling in het slagen van het kopen van tabaksproducten uit een automaat waarvan tussen 1999 en 2005 sprake was, heeft zich niet verder voortgezet.

Figuur 2.3 Jongeren die er in slagen tabaksproducten te kopen naar onderneming, in %*

2.3 Koopindex

Uit de voorgaande paragrafen is gebleken dat het percentage jongeren dat zelf wel eens tabaksproducten probeert te kopen is afgenomen. Het merendeel van de jongeren die dit probeert slaagt er echter wel in om de tabaksproducten te kopen. De bestelpoging en slaagkans zijn weergegeven in tabel 2.1.

Tabel 2.1 Bestelpoging en slaagkans, in %

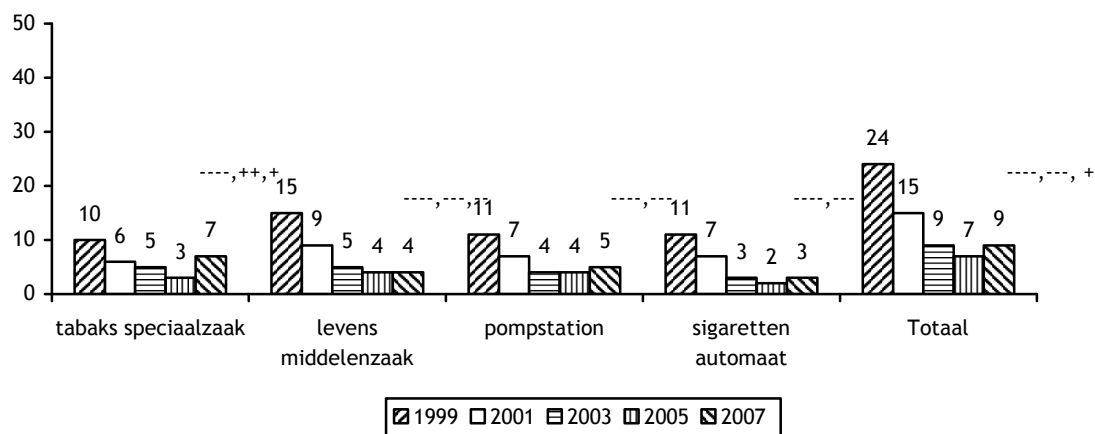
	Bestelpoging					Slaagkans				
	1999	2001	2003	2005	2007	1999	2001	2003	2005	2007
Tabaksspeciaalzaken	11	6	5	4	7 ^{***,**,*}	90	91	93	92	93
Levensmiddelenzaken	17	10	6	5	4 ^{***}	88	89	91	91	86
Pompstation	12	8	5	4	5 ^{***}	91	89	92	93	96
Sigarettenautomaat	12	7	4	2	3 ^{***}	99	98	96	93	98

Noot:
^{***}significant verschil tussen 1999 en 2007, $p < .05$
^{**}significant verschil tussen 2001 en 2007, $p < .05$
^{*} en ^{**} significant verschil tussen 2003 en 2007, $p < .05$
^{*} significant verschil tussen 2005 en 2007, $p < .05$

In deze paragraaf worden bestelpoging en slaagkans samengevoegd tot de koopindex. Hierbij worden alle leeftijdsgroepen samengenomen. Bij de bestelpoging gaat het om het percentage jongeren dat wel eens tabaksproducten probeert te kopen, dit is een actie van de jongere zelf. Bij de slaagkans gaat het om het percentage jongeren dat er in slaagt tabaksproducten te kopen. Dit percentage wordt genomen van het deel van de jongeren dat heeft aangegeven te hebben geprobeerd tabaksproducten te kopen. De slaagkans is afhankelijk van de reactie van de verkoper; krijgt de jongere de tabaksproducten wel of niet mee. Binnen de koopindex worden deze beide acties samengevoegd. De koopindex geeft het percentage jongeren weer dat probeert tabaksproducten te kopen en daarin vervolgens ook slaagt; het betreft een percentage van alle jongeren.

Er blijkt sprake te zijn van een dalende trend in het percentage jongeren dat probeert tabaksproducten te kopen en daarin vervolgens ook slaagt. In 1999 ligt dit percentage op 24%, terwijl het in 2007 is gedaald naar 9% (figuur 2.4). Tussen 2005 en 2007 is echter sprake van een stijging in de koopindex van 7% in 2005 naar 9% in 2007.

Figuur 2.4 Koopindex, in %*

* Totaal: 1999 N=3.867, 2001 N=8.112, 2003 N=10.856, 2005 N=18.474, 2007 N=1.845.

Noot:
 ---- significant verschil tussen 1999 en 2007, $p < .05$
 --- significant verschil tussen 2001 en 2007, $p < .05$
 -- en ++ significant verschil tussen 2003 en 2007, $p < .05$
 + significant verschil tussen 2005 en 2007, $p < .05$

Ook wanneer naar de afzonderlijke soorten ondernemingen wordt gekeken blijkt er sprake te zijn van een dalende trend. Zo is in 1999 15% van de jongeren erin geslaagd tabaksproducten te kopen in een levensmiddelenzaak, in 2007 is dit percentage gedaald naar 4%. Bij de sigarettenautomaten is er sprake van een daling van 11% in 1999 naar 3% in 2007. De koopindex bij de tabaksspeciaalzaken ligt in 2007 met 7% hoger dan in 2003 (5%) en 2005 (3%), ten opzichte van 1999 (10%) is de koopindex echter wel gedaald.

Opgemerkt dient te worden dat de daling in de koopindex met name wordt veroorzaakt doordat jongeren minder bestellingen doen. De daling in de koopindex is dus meer toe te schrijven aan de gedragsverandering van de jongeren dan aan die van de tabaksverstrekkers.

3. VERKOPEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de gesprekken met de tabaksverstrekkers besproken. Ondernemers die tabaksproducten verkopen is gevraagd naar hun verkoopgedrag, in relatie tot de Tabakswet (in 1999 en 2001 het Convenant Verkooppunten Tabak). Het gaat hierbij om de volgende soorten tabaksverstrekkers: tabaksspeciaalzaken; levensmiddelenzaken; pompstations; en horecagelegenheden. Bij alle vijf metingen bestaat de categorie horecagelegenheden uit cafés/discotheken en snackbars/cafeteria's.

In de meting van 2001 is ernaar gestreefd om per onderneming een leidinggevende en uitvoerde te interviewen. Aangezien het onderscheid tussen leidinggevende en uitvoerende geen significante verschillen heeft opgeleverd, zijn vanaf de meting in 2003 weer alleen leidinggevend geïnterviewd. In overleg met de opdrachtgever is besloten om van de meting in 2001 alleen de leidinggevend mee te nemen om zo een betere vergelijking te kunnen maken met de metingen in 1999, 2003, 2005 en 2007. In deze metingen zijn namelijk alleen leidinggevend geïnterviewd.

In mei 2002 is de gewijzigde Tabakswet gepubliceerd. Eén van de nieuwe bepalingen is dat per 1 januari 2003 een vergewisplicht geldt voor tabaksverstrekkers. Dit houdt in dat de ondernemer bij het verkopen van tabaksproducten dient vast te stellen dat de koper de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt. Voor de metingen in 2003, 2005 en 2007 geldt dus in tegenstelling tot de eerdere metingen dat alle tabaksverstrekkers zich dienen te houden aan deze leeftijdsgrens. In de metingen van 1999 en 2001 is dit alleen van toepassing voor degenen die het Convenant Verkooppunten Tabak hebben ondertekend. Het gaat hierbij om leden van de volgende brancheorganisaties: Landelijke Belangenvereniging van Tabaksdistributeurs (LTB-Nederland); de Belangenvereniging Tankstations (BETA); het Centraal Bureau Levensmiddelenzaken (CBL); en de brancheorganisatie voor de Tabaksdetailhandel (NSO).

Er wordt zoveel mogelijk gekeken naar de verschillen tussen 1999 en 2007. Wanneer zich in de tussenliggende jaren opvallende zaken hebben voorgedaan zullen deze worden vermeld. Door afrondingen tellen de percentages overigens niet allemaal op tot 100%, maar soms tot 99% of 101%. Alle tabellen die bij dit hoofdstuk horen zijn opgenomen in bijlage 3.

3.1 Leeftijden klanten

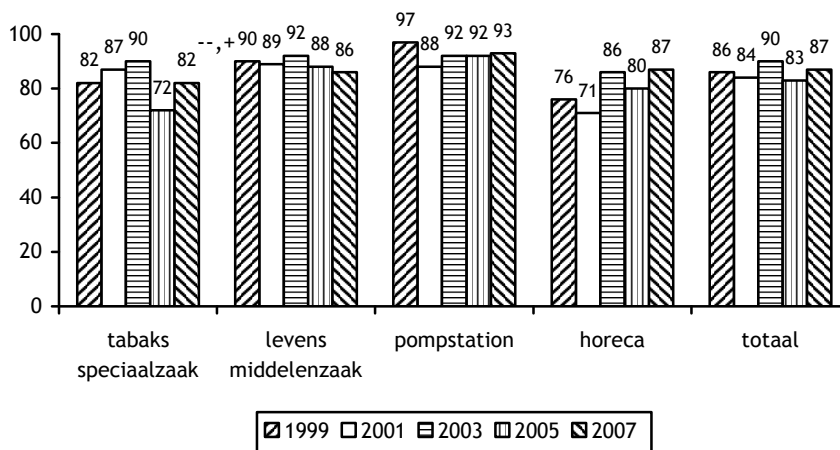
In deze paragraaf wordt ingegaan op het deel van de klantenkring van de ondernemingen dat jonger is dan 16 jaar. Vervolgens komen de vragen aan de orde of jongeren onder 16 jaar wel eens proberen tabaksproducten te kopen en of ze die producten dan ook mee krijgen.

Leeftijd klantenkring

De tabaksverstrekkers is gevraagd een inschatting te geven van het aandeel jongeren onder 16 jaar in hun klantenkring. Volgens het merendeel van de tabaksverstrekkers is het aantal jongeren dat hun zaak bezoekt beperkt. In 2007 geeft 87% van de tabaksverstrekkers aan dat zij het percentage klanten onder 16 jaar schatten op minder dan een kwart (figuur 3.1). In 2003 lag dit zelfs op 90%. Bij de tabaksspeciaalzaken is het percentage dat denkt dat

minder dan een kwart van de bezoekers jonger is dan 16 jaar gedaald van 90% in 2003 naar 82% in 2007. In 2005 lag het percentage echter nog lager, namelijk op 72%.

Figuur 3.1 Percentage tabaksverstrekkers dat naar schatting denkt dat minder dan 25% van de klanten jonger is dan 16 jaar, in %*

* Tabaksspeciaalzaken: 1999 n=49, 2001 n=47, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=109; levensmiddelenzaken: 1999 n=50, 2001 n=47, 2003 n=102, 2005 n=100, 2007 n=106; pompstations: 1999 n=42, 2001 n=46, 2003 n=101, 2005 n=100, 2007 n=104; Horeca: 1999 n=38, 2001 n=48, 2003 n=98, 2005 n=98, 2007 n=109; totaal: 1999 n=179, 2001 n=188, 2003 n=401, 2005 n=398, 2007 n=428.

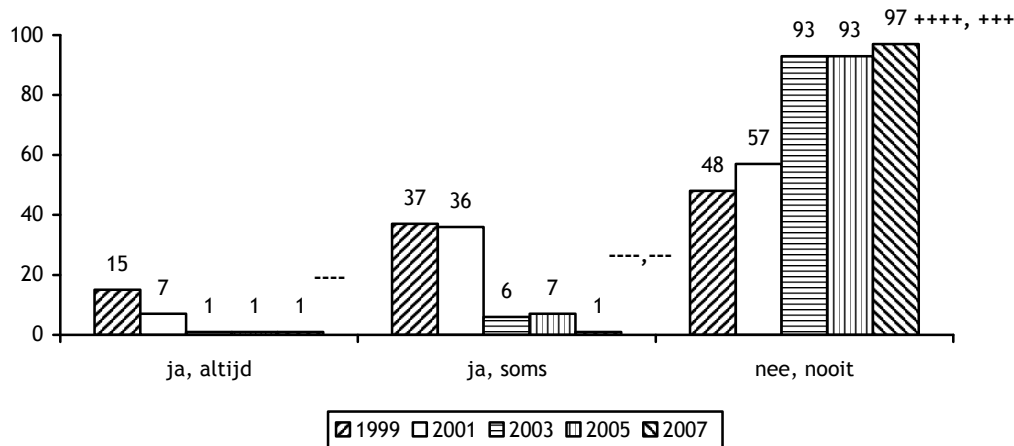
Noot: -- significant verschil 2003 en 2007, $p < 0,05$

+ significant verschil 2005 en 2007, $p < 0,05$

Verkoop onder 16 jaar

In alle vijf metingen geeft ruim 80% van de tabaksverstrekkers aan dat jongeren onder 16 jaar wel eens proberen om sigaretten of iets dergelijks bij hen te kopen. Deze respondenten is vervolgens gevraagd of de jongeren deze producten dan ook verstrekt krijgen. Tabaksverstrekkers zeggen steeds vaker dat zij dit niet doen.

Figuur 3.2 Onderneming die wel of niet sigaretten verkoopt aan jongeren onder de 16 jaar, in %*

*1999 n=162, 2001 n=158, 2003 n=333, 2005 n=324, 2007 n=360.

Noot: **** en ---- significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

+++ en --- significant verschil 2001 en 2007, $p < 0,05$

In 1999 geeft 48% van de tabaksverstrekkers aan dat zij nooit tabaksproducten verkopen aan jongeren onder 16 jaar, in 2007 ligt dit percentage beduidend hoger, namelijk op 97% (figuur 3.2). Deze stijging was echter ook al te zien in de metingen van 2003 en 2005.

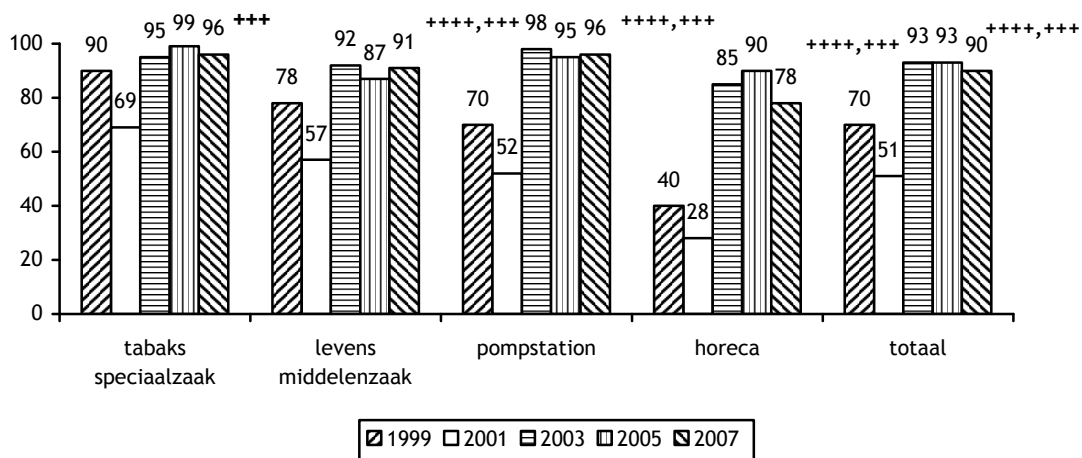
3.2 Tabakswet

In de Tabakswet (en het convenant) staat de bepaling dat de tabaksverstrekkers dienen vast te stellen dat de koper van tabaksproducten de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de vraag of de tabaksverstrekkers op de hoogte zijn van de Tabakswet of het convenant. Vervolgens wordt nagegaan in hoeverre zij bekend zijn met de leeftijdsgrens.

Bekendheid met Tabakswet en convenant

De tabaksverstrekkers is gevraagd of zij op de hoogte zijn van de Tabakswet (2003, 2005 en 2007) of het Convenant Verkooppunten Tabak (1999 en 2001). In 2003, 2005 en 2007 geeft bijna iedereen (90% - 93%) aan op de hoogte te zijn van de Tabakswet (figuur 3.3). Met het convenant was in de eerste twee metingen een veel kleiner deel bekend: 51% in 2001 en 70% in 1999. In alle vijf metingen zijn de tabaksspecialzaken het beste op de hoogte. In 1999 geeft 90% aan op de hoogte te zijn van het convenant, in 2001 is dit gedaald naar 69%, terwijl de tabaksspecialzaken in 2007 weer goed op de hoogte zijn van de Tabakswet (96%).

Figuur 3.3 Ondernemingen die op de hoogte zijn van het Convenant Verkooppunten Tabak (1999 en 2001) of de gewijzigde Tabakswet (2003, 2005 en 2007), in %

Tabaksspecialzaak: 1999 n=50, 2001 n=48, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=109; levensmiddelenzaak: 1999 n=51, 2001 n=46, 2003 n=102, 2005 n=100, 2007 n=106; pompstation: 1999 n=47, 2001 n=46, 2003 n=101, 2005 n=100, 2007 n=104; horeca: 1999 n=52, 2001 n=53, 2003 n=98, 2005 n=98, 2007 n=109; totaal: 1999 n=200, 2001 n=193, 2003 n=401, 2005 n=398, 2007 n=428.

Noot: **** significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

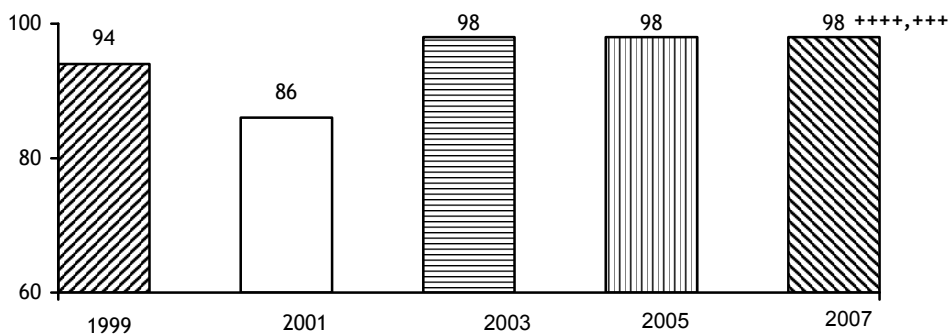
*** significant verschil 2001 en 2007, $p < 0,05$

Bekendheid leeftijdsgrens

De tabaksverstrekkers die op de hoogte zeggen te zijn van de Tabakswet of het convenant is gevraagd of zij eveneens weten welke leeftijdsgrens hierin wordt genoemd. Ook hier blijkt weer dat de tabaksverstrekkers vanaf 2003 beter op de hoogte zijn. Vanaf dat jaar geeft 98% aan dat de leeftijdsgrens 16 jaar is, terwijl deze percentages in 2001 en 1999 liggen op

respectievelijk 86% en 94% (figuur 3.4). De overige 2% geeft aan dat volgens hen de leeftijdsgrens op 17 of 18 jaar ligt.

Figuur 3.4 Ondernemingen die bekend zijn met de leeftijdsgrens van 16 jaar uit het Convenant Verkooppunten Tabak (1999 en 2001) en de gewijzigde Tabakswet (2003, 2005 en 2007), in %

*1999 n=144, 2001 n=104, 2003 n=399, 2005 n=378, 2007 n=386.

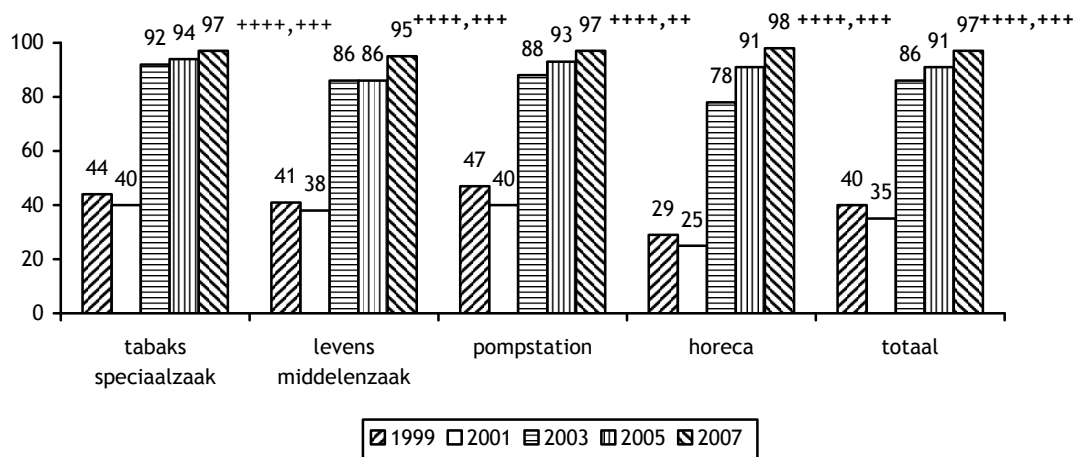
Noot: **** significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Noot: *** significant verschil 2001 en 2007, $p < 0,05$

Handhaving van leeftijdsgrens

Naast de toename in het aantal tabaksverstreckers dat bekend is met de leeftijdsgrens van 16 jaar, is tevens een stijgende trend waar te nemen in het aantal tabaksverstreckers dat zegt zich ook aan deze leeftijdsgrens te houden: van 40% in 1999 naar 97% in 2007 (figuur 3.5). In 1999 geeft 29% van de horecagelegenheden aan zich altijd aan de leeftijdsgrens te houden, in 2007 ligt dit percentage beduidend hoger namelijk op 98%.

Figuur 3.5 Ondernemers die zich altijd aan de leeftijdsgrens van 16 jaar houden, in %

Tabaksspecialzaak: 1999 n=41, 2001 n=49, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=109; levensmiddelenzaak: 1999 n=39, 2001 n=45, 2003 n=102, 2005 n=100, 2007 n=106; pompstation: 1999 n=32, 2001 n=47, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=104; horeca: 1999 n=35, 2001 n=53, 2003 n=98, 2005 n=98, 2007 n=109; totaal: 1999 n=147, 2001 n=194, 2003 n=400, 2005 n=398, 2007 n=428.

Noot: **** significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

*** significant verschil 2001 en 2007, $p < 0,05$

Ook bij de andere ondernemingen is er duidelijk sprake van een stijgende trend: tabaksspecialzaken van 44% in 1999 naar 97% in 2007. Het percentage levensmiddelenzaken dat zegt zich altijd te houden aan de leeftijdsgrens is gestegen van 41% in 1999 naar 95% in 2007, terwijl bij de pompstations sprake is van een stijging van 47% in 1999 naar 97% in 2007.

3.3 Controle

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan verschillende aspecten van de controle van de leeftijdsgrens voor de verkoop van tabaksproducten door tabaksverstrekkers. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de manier van controleren, het belang dat men hecht aan de controles, de eventuele instructie van het personeel en de mogelijke problemen die zich voordoen bij de controle.

Controle leeftijd

In tabel 3.1 is weergegeven op welke wijze door de verschillende tabaksverstrekkers op leeftijd wordt gecontroleerd. De tabaksverstrekkers geven aan dat zij de jongeren meer zijn gaan vragen om hun identiteitsbewijs te tonen: in 1999 zegt 31% dit te doen tegenover 95% in 2007. Daarnaast is het inschatten van en het vragen naar de leeftijd van de jongeren gedaald van respectievelijk 33% en 50% in 1999 naar 2% en 5% in 2007. Het inschatten van de leeftijd werd overigens in 2005 nog wel vaak genoemd (73%). In de voorgaande jaren gaven veel verstrekkers aan dat het vaak een combinatie is van beide methoden. Zij proberen eerst de leeftijd van de jongere te schatten om vervolgens bij twijfel te vragen naar het identiteitsbewijs. Vanaf 2005 vragen de verstrekkers steeds meer gelijk naar het identiteitsbewijs.

Tabel 3.1 Wijze waarop door ondernemingen op leeftijd wordt gecontroleerd, in %*

	1999 (n=123)	2001 (n=164)	2003 (n=398)	2005 (n=389)	2007 (n=428)
Controle aan kassa/bar: d.m.v. vragen	50	35	23	6	5 ^{.....,...}
Controle aan kassa/bar: tonen identiteitsbewijs	31	55	85	96	95 ^{++++,+++}
Leeftijdsgrens wordt aangegeven bij bar, kassa, entree, schappen, etc.	3	4	2	1	2
Controle m.b.v. pasjes/lidmaatschapskaart	2	2	4	1	2
Controle bij de deur	2	2	0	0	0
Inschatten	33	40	24	73	2 ^{.....,...}
Personeel geïnstrueerd	0	0	1	0	0
Klanten zijn bekend	3	5	0	4	0 ^{....}
Anders	7	8	2	7	1 ^{.....,...}

* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: ⁺⁺⁺⁺ en ^{....} significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

⁺⁺⁺ en ^{...} significant verschil 2001 en 2007, $p < 0,05$

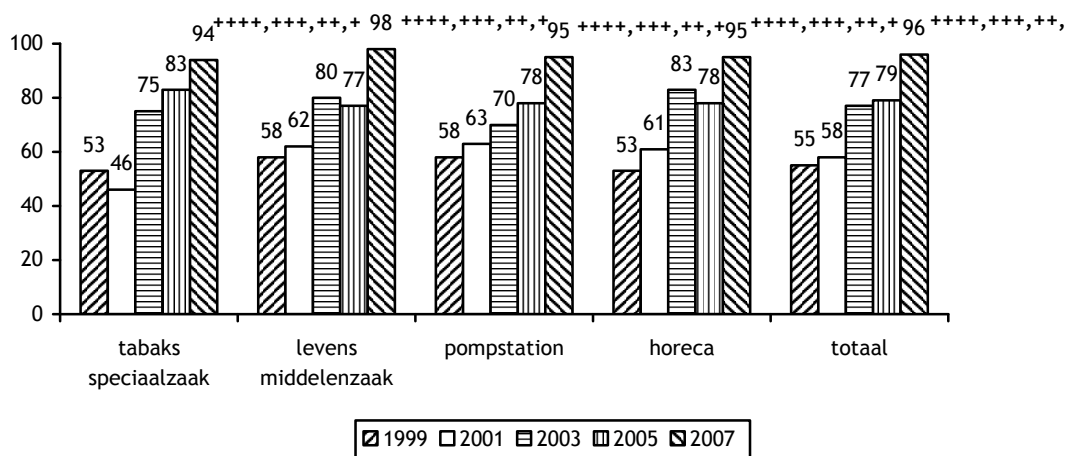
^{..} significant verschil 2003 en 2007, $p < 0,05$

[.] significant verschil 2005 en 2007, $p < 0,05$

Belang van controle

In 2007 vinden bijna alle (96%) tabaksverstrekkers het verifiëren van de leeftijd bij het verkopen van tabaksproducten belangrijk, in 1999 is dit ruim de helft (55%) (figuur 3.6). Bij alle soorten tabaksverstrekkers is eveneens sprake van een stijging tussen 2005 en 2007.

Figuur 3.6 Ondernemingen die controle op leeftijdsgrens van 16 jaar belangrijk vinden, in %

Tabaksspeciaalzaak: 1999 n=38, 2001 n=46, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=109; levensmiddelenzaak: 1999 n=38, 2001 n=44, 2003 n=102, 2005 n=100, 2007 n=106; pompstation: 1999 n=31, 2001 n=43, 2003 n=101, 2005 n=100, 2007 n=104; horeca: 1999 n=36, 2001 n=54, 2003 n=98, 2005 n=98, 2007 n=109; totaal: 1999 n=143, 2001 n=187, 2003 n=401, 2005 n=398, 2007 n=428.

Noot: **** significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$
 *** significant verschil 2001 en 2007, $p < 0,05$
 ** significant verschil 2003 en 2007, $p < 0,05$
 * significant verschil 2005 en 2007, $p < 0,05$

De tabaksverstrekkers is vervolgens gevraagd waarom zij het verifiëren van de leeftijd wel of niet belangrijk vinden. In 2007 wordt een tweetal redenen duidelijk vaker genoemd dan in de eerste meting. Het gaat hierbij om: roken is verslavend en de Tabakswet/het convenant moet worden nageleefd (tabel 3.2).

Het percentage verstrekkers dat de reden dat men geen problemen wil met controlerende instanties noemt is ten opzichte van de meting in 2005 gedaald van 34% in 2005 naar 2% in 2007.

Daarnaast zeggen tabaksverstrekkers minder vaak dat jongeren de producten toch wel kunnen krijgen (16% in 1999 tegenover 1% in 2007). Het percentage tabaksverstrekkers dat zegt dat jongeren zelf kunnen bepalen wat goed voor ze is gedaald van 14% in 1999 naar 1% in 2007, terwijl het percentage dat zegt dat jongeren dit *niet* zelf kunnen bepalen is gestegen ten opzichte van 2003 (4%) en 2005 (1%).

Tabel 3.2 Redenen waarom leeftijdsgrens bij verkopen tabakswaar al dan niet belangrijk is volgens ondernemingen, in %*

	1999 (n=136)	2001 (n=184)	2003 (n=401)	2005 (n=389)	2007 (n=428)
Roken is slecht voor de gezondheid	15	21	29	19	14
Jongeren kunnen het toch wel krijgen	16	10	5	2	1 ⁻⁻⁻⁻
Jongeren kunnen zelf bepalen wat goed voor ze is	14	4	3	1	1 ⁻⁻⁻⁻
Jongeren kunnen niet bepalen wat goed voor ze is	14	13	4	1	18
Regel van dit bedrijf/deze zaak	12	3	9	3	11
Roken is verslavend	1	3	10	12	11 ⁺⁺⁺⁺
Convenant/Tabakswet moet nageleefd worden	8	5	53	32	69 ⁺⁺⁺⁺
Wil liever geen jongeren als klant	2	0	0	0	1
Weigeren geeft problemen met jongeren	3	1	0	0	0 ⁻⁻⁻⁻
Weigeren schrikt jongeren af als klant	2	2	0	0	0 ⁻⁻⁻⁻
Maatschappelijke verantwoordelijkheid	1	3	16	3	4
Wordt toch niet gecontroleerd	0	0	0	0	0
Omzet daalt	1	0	0	0	0
Tabakswet is onduidelijk	-	-	1	0	0
Verantwoordelijkheid ligt bij jongeren	4	7	5	3	3
Verantwoordelijkheid ligt bij ouders	4	4	4	3	1
Personeel rookt zelf	0	0	1	4	1
Wil geen problemen met controlerende instanties	0	1	12	34	2
Weet niet	0	0	1	0	0
Anders ¹	28	31	1	27	3 ⁻⁻⁻⁻

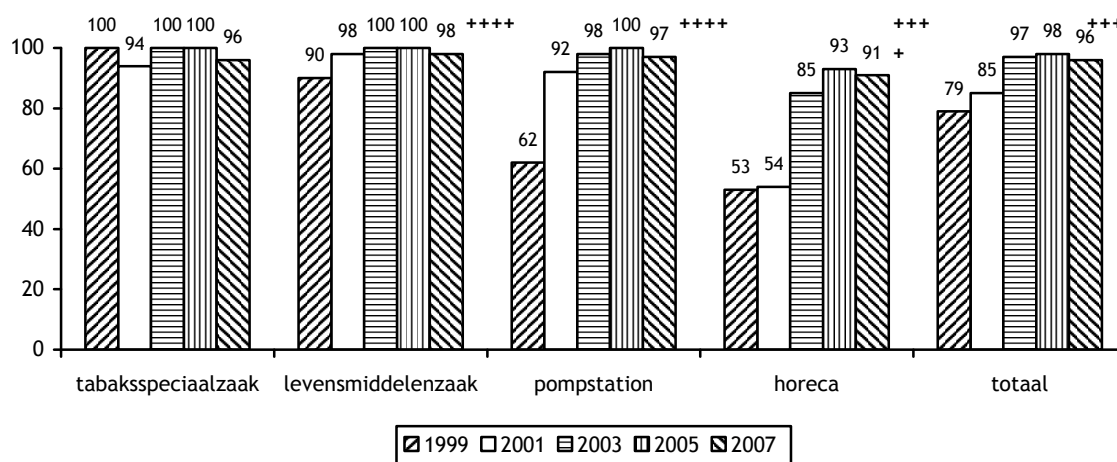
* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: ⁺⁺⁺⁺ en ⁻⁻⁻⁻ significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Personeelsinstructie

De afgelopen jaren is het percentage ondervraagde tabaksverstrekkers dat personeel in dienst heeft dat tabaksproducten verkoopt nagenoeg gelijk gebleven. Het percentage tabaksverstrekkers dat het personeel heeft geïnstrueerd is, behalve bij de tabakspompstations, tussen 1999 en 2007 toegenomen. Met name bij de pompstations (62% in 1999 en 97% in 2007) en de horecagelegenheden (53% in 1999 en 91% in 2007) is er sprake van een stijgende trend (figuur 3.7).

Figuur 3.7 Ondernemingen die personeel hebben geïnstrueerd over leeftijdsgrens, in %

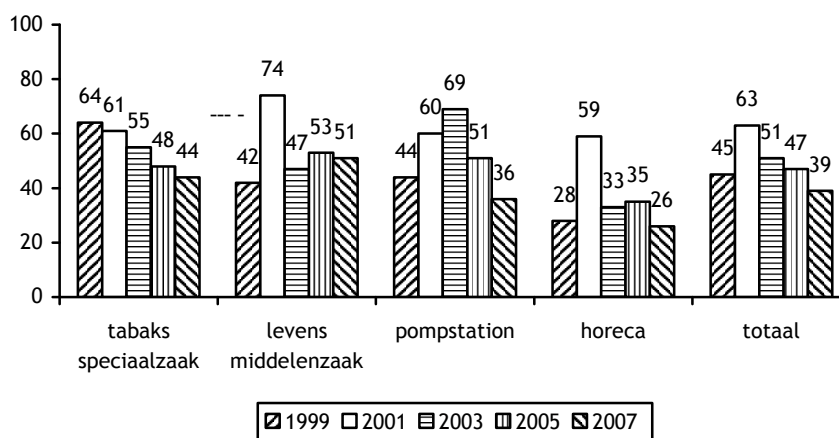
Tabaksspeciaalzaak: 1999 n=24, 2001 n=35, 2003 n=66, 2005 n=66, 2007 n=82; levensmiddelenzaak: 1999 n=38, 2001 n=48, 2003 n=101, 2005 n=95, 2007 n=105; pompstation: 1999 n=29, 2001 n=48, 2003 n=101, 2005 n=100, 2007 n=101; horeca: 1999 n=17, 2001 n=43, 2003 n=40, 2005 n=84, 2007 n=99; totaal: 1999 n=108, 2001 n=174, 2003 n=308, 2005 n=345, 2007 n=387.

Noot: **** significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Problemen controle

De tabaksverstrekkers is tevens gevraagd of zij bij het verkopen van tabaksproducten problemen ondervinden bij het controleren van de leeftijdsgrenzen. Twee vijfde (39%) van de tabaksverstrekkers geeft in 2007 aan het moeilijk te vinden zich te houden aan de leeftijdsgrens, in 1999 geldt dit voor 45%, terwijl vanaf 2001 een dalende trend is waar te nemen van 63% naar 39% (figuur 3.8). Deze dalende trend is met name zichtbaar bij de tabaksspeciaalzaken (van 64% in 1999 naar 44% in 2007) en bij de pompstations (van 69% in 2003 naar 36% in 2007). De andere tabaksverstrekkers zijn de laatste jaren stabiel.

Figuur 3.8 Ondernemers die het moeilijk vinden zich te houden aan een leeftijdsgrens van 16 jaar, in %

Tabaksspeciaalzaak: 1999 n=39, 2001 n=46, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=109; levensmiddelenzaak: 1999 n=38, 2001 n=46, 2003 n=102, 2005 n=99, 2007 n=106; pompstation: 1999 n=32, 2001 n=45, 2003 n=100, 2005 n=100, 2007 n=104; horeca: 1999 n=36, 2001 n=49, 2003 n=98, 2005 n=98, 2007 n=109; totaal: 1999 n=145, 2001 n=186, 2003 n=400, 2005 n=397, 2007 n=428.

Noot: ---- significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

In tabel 3.3 wordt een overzicht gegeven van de meest opvallende zaken die het voor de tabaksverstrekkers moeilijk maken om zich te houden aan de leeftijdsgrens van 16 jaar. In bijlage 3 is een tabel opgenomen waarin alle zaken worden vermeld.

Het naleven van de leeftijdsgrens wordt volgens de tabaksverstrekkers tijdens alle vijf metingen met name bemoeilijkt doordat de leeftijd van de jongeren moeilijk is in te schatten. Tussen 1999 en 2005 laat het percentage tabaksverstrekkers dat dit aangeeft een daling zien, in 2007 is het percentage echter weer gestegen tot 53%. Deze stijging doet zich voor bij alle soorten tabaksverstrekkers. De angst voor agressie is toegenomen, van 2% in 1999 naar 14% in 2005 en 13% in 2007.

Tabel 3.3 Zaken die het voor de ondernemingen moeilijk maken zich te houden aan een leeftijdsgrens van 16 jaar, in %*

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=25	2001 n=28	2003 n=55	2005 n=48	2007 n=47	1999 n=16	2001 n=34	2003 n=48	2005 n=52	2007 n=53
Jongeren accepteren grens niet	20	14	7	6	9	6	12	4	12	13
Moeilijk te schatten	48	43	46	23	53	62	65	35	31	40
Moeilijk te controleren	24	25	6	0	2 ^{***}	19	32	8	0	9
Angst voor agressie	4	4	16	17	9	0	6	13	15	19
Drukte	0	0	2	6	0	0	3	0	8	0
Wederverstrekking	8	14	4	19	0	0	6	8	19	0

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=14	2001 n=27	2003 n=69	2005 n=51	2007 n=37	1999 n=10	2001 n=29	2003 n=32	2005 n=34	2007 n=26
Jongeren accepteren grens niet	29	22	7	8	5 ^{***}	10	10	3	9	8
Moeilijk te schatten	57	63	51	49	70	80	48	38	28	42 ^{***}
Moeilijk te controleren	50	11	9	4	5 ^{***}	30	14	9	0	4 ^{***}
Angst voor agressie	0	11	22	8	16	0	3	3	18	8
Drukte	0	0	4	14	0	0	0	6	27	0
Wederverstrekking	0	22	12	16	0	0	21	6	24	0

	Totaal				
	1999 n=65	2001 n=118	2003 n=204	2005 185	2007 n=163
Jongeren accepteren grens niet	17	14	6	9	9
Moeilijk te schatten	59	55	44	33	51
Moeilijk te controleren	29	21	8	1	6 ^{***}
Angst voor agressie	2	6	15	14	13 ^{****}
Drukte	0	1	3	12	0
Wederverstrekking	3	15	8	18	0

* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: **** en *** significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Tabaksverstrekkers met een sigarettenautomaat

Tabaksverstrekkers met een sigarettenautomaat (voornamelijk horecagelegenheden) is gevraagd of de automaat is voorzien van een sticker die aangeeft dat tabaksproducten niet worden verstrekt aan jongeren onder 16 jaar. Vanaf 2003 geeft bijna iedereen (96%- 99%) aan dat zij inderdaad de automaat hebben voorzien van zo'n sticker (tabel 3.4). In de voorgaande jaren liggen deze percentages beduidend lager. In 2001 zegt de helft (53%) dat zij de automaat hebben voorzien van een sticker, terwijl het in 1999 met twee vijfde (38%) nog lager is. Daarnaast geeft men vanaf 2003 eveneens vaker aan dat het zicht op de automaat goed is; 60% in 1999 en 53% in 2001 tegenover 81% in 2003, 89% in 2005 en 82% in 2007. Tot slot zeggen de tabaksverstrekkers dat hun personeel minder moeite heeft gekregen met het controleren van de leeftijd bij de verkoop uit een automaat. In 1999 geeft een derde (36%) aan hiermee moeite te hebben, terwijl dit in 2007 9% bedraagt.

Tabel 3.4 Percentage tabaksverstrekkers dat aangeeft dat de automaat is voorzien van een sticker met de leeftijdsgrens en dat het personeel goed zicht heeft op de automaat

	Automaat voorzien van sticker					Zicht op automaat				
	1999 n=29	2001 n=51	2003 n=80	2005 n=77	2007 n=79	1999 n=30	2001 n=53	2003 n=80	2005 n=78	2007 n=79
Ja	38	53	99	96	97	60	53	81	89	82
Nee	62	47	1	4	3	40	47	19	11	18
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

4. CONCLUSIES

Om inzicht te krijgen in de naleving van de leeftijdsgrens van 16 jaar uit het Convenant Verkooppunten Tabak en later de Tabakswet hebben eerst het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en vervolgens de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL opdracht gegeven hiernaar onderzoek te doen. Het betreft een monitor, waarbij periodiek metingen plaatsvinden onder jongeren en tabaksverstrekkers. Tot dusverre hebben metingen plaatsgevonden in 1999, 2001, 2003, 2005 en 2007.

In de twee voorgaande hoofdstukken zijn de resultaten van de enquêtes onder jongeren en tabaksverstrekkers besproken. Daarbij zijn de ontwikkelingen tussen 1999 en 2007 weergegeven. In dit hoofdstuk worden de resultaten van de jongeren en de tabaksverstrekkers met elkaar vergeleken en komen de belangrijkste resultaten uit de voorgaande hoofdstukken aan de orde. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de verkrijgbaarheid van tabaksproducten en de controle van de leeftijd. Het hoofdstuk wordt afgerond met enkele slotopmerkingen.

4.1 Verkrijgbaarheid tabaksproducten

Het onderzoek richt zich op jongeren die wel eens tabak kopen, het gaat dus niet zo zeer om de vraag of jongeren roken. In 2003 is voor het eerst uitgebreider ingegaan op het rookgedrag van jongeren, in 2005 zijn deze vragen wederom gesteld. In 2007 zijn minder vragen aan jongeren gesteld; de vragen over het rookgedrag zijn niet meer meegenomen aangezien de nadruk in de monitor ligt op het koopgedrag. Daarnaast dient te worden opgemerkt dat het steeds meer moeite kost om tabak kopende jongeren tussen 13 en 15 jaar te vinden. In 1999 zijn in totaal 3.867 jongeren gebeld, terwijl deze aantallen in 2001, 2003 en 2005 liggen op respectievelijk 8.028, 10.981 en 18.248. Het percentage jongeren dat wel eens tabaksproducten koopt voor zichzelf of voor anderen is gedaald van 26% in 1999 naar 9% in 2005. Vanwege de steeds grotere steekproef die moet worden getrokken en de kosten die dat met zich meebrengt, is in 2007 in overleg met de VWA gekozen voor een andere manier van dataverzameling onder jongeren. Hiervoor zijn in 2007 aan de jongeren die voor de Monitor alcoholverstrekking jongeren 2007 telefonisch zijn geënquêteerd aan het einde van de vragenlijst eveneens enkele vragen gesteld over het kopen van tabaksproducten. Er zijn dus minder vragen gesteld dan in de voorgaande metingen en het aantal geënquêteerde jongeren is beduidend lager, namelijk 1.851 jongeren.

Tabaksproducten kopen

De bestelpoging laat een dalende trend zien. In 2007 geeft een tiende van de ruim 1.800 jongeren aan wel eens tabaksproducten te kopen, terwijl het in 1999 gaat om een kwart van de bijna 4.000 benaderde jongeren. Tussen 2005 en 2007 is het percentage tabak kopende jongeren echter licht gestegen (wel significant) van 9% in 2005 naar 10% in 2007.

Het kopen van tabaksproducten in een tabaksspecialzaak is ten opzichte van 1999 gedaald van 11% naar 7% in 2007. In 2003 en 2005 ligt dit percentage echter nog lager, namelijk op respectievelijk 5% in 2003 en 4% in 2005. Het kopen van tabaksproducten bij de andere tabaksverstrekkers laat tussen 1999 en 2007 een dalende trend zien.

Slaagkans

De slaagkans, oftewel de kans dat een jongere onder 16 jaar er in slaagt om tabaksproducten te kopen, blijkt zowel in 2007 als in de voorgaande metingen hoog te liggen. Voor alle categorieën tabaksverstreckers geldt dat de kans van slagen op bijna 90% of hoger ligt.

4.2 Controle leeftijd

De tabaksverstreckers zeggen in 2007 vaker dan in de voorgaande jaren dat zij zich altijd houden aan de leeftijdsgrenzen: van 40% in 1999 naar 97% in 2007. Bij de tabaksspeciaalzaken, levensmiddelenzaken en pompstations is dit percentage tussen 1999 en 2007 met 50% gestegen, bij de horecagelegenheden zelfs met bijna 70%.

Het controleren van de leeftijd gebeurt volgens de tabaksverstreckers steeds vaker door het vragen naar een identiteitsbewijs. Het inschatten van de leeftijd is voor het eerst sterk gedaald. In de voorgaande metingen geven veel tabaksverstreckers aan dat het vaak een combinatie is van beide methoden. Zij proberen eerst de leeftijd van de jongere te schatten om vervolgens bij twijfel te vragen naar het identiteitsbewijs. Nu geven de verstreckers vaker aan direct naar het identiteitsbewijs te vragen.

In 2007 vinden bijna alle (96%) tabaksverstreckers het verifiëren van de leeftijd van de jongeren belangrijk, in 1999 en 2001 is dit ruim de helft. Met name het naleven van de Tabakswet wordt in 2007 door de verstreckers als reden genoemd. In 2005 geeft slechts een beperkter deel van de verstreckers aan dat de wet dient te worden nageleefd.

Uitvoering

In 2007 zegt twee vijfde van de tabaksverstreckers moeite te hebben met het zich houden aan de leeftijdsgrens. In 2003 en 2005 geeft de helft aan dat ze problemen ondervinden bij het zich houden aan de leeftijdsgrens van 16 jaar. Het naleven van de leeftijdsgrens wordt volgens de tabaksverstreckers tijdens alle metingen met name bemoeilijkt doordat de leeftijd van de jongeren moeilijk is in te schatten. Opvallend is dat de dalende trend die zich tijdens de metingen van 2003 en 2005 voordoet zich niet verder heeft voortgezet. De verstreckers geven nu weer vaker aan dat het inschatten van de leeftijd moeilijk te vinden. De angst voor agressie is toegenomen tussen 1999 en 2007. Ten opzichte van 2003 en 2005 is dit echter gestabiliseerd.

4.3 Ten slotte

Om de koop- en verkoopsituatie in één cijfer samen te vatten, is de koopindex samengesteld. Dit is een samenvoeging van de bestelpoging en de slaagkans, waarbij alle leeftijdscategorieën worden samengenomen. Er blijkt sprake te zijn van een dalende trend in het percentage jongeren dat probeert tabaksproducten te kopen voor zichzelf of voor anderen en daarin vervolgens ook slaagt. In 1999 ligt dit percentage op 24%, terwijl het in 2007 is gedaald naar 9%. De daling van de koopindex wordt echter met name veroorzaakt door een gedragsverandering van de jongeren; zij doen steeds minder pogingen om tabaksproducten te kopen. De daling wordt dus in mindere mate veroorzaakt door de gedragsverandering van de tabaksverstreckers. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat er striktere controles plaatsvinden. Het kan echter ook een gevolg zijn van de campagnes tegen roken, prijsverhogingen of de economische omstandigheden waardoor

jongeren minder te besteden hebben. Tevens is het percentage jongeren dat rookt de laatste jaren gedaald, waarmee ook het kopen van tabaksproducten afneemt.

Ondanks dat de tabaksverstrekkers beter op de hoogte zijn van de leeftijdsgrens en zeggen zich meer aan deze grens te houden, geeft nog steeds het overgrote deel van de jongeren aan dat zij zonder problemen tabaksproducten kunnen kopen. Wel geven de verstrekkers aan dat zij steeds meer vragen naar het identiteitsbewijs van de jongere en dat zij minder de leeftijd van de jongere inschatten. Dit zou erop kunnen wijzen dat de tabaksverstrekkers nu de wet van kracht is, meer aandacht besteden aan de leeftijdsgrens van 16 jaar. De stap die daar logischerwijs op volgt, namelijk het niet verstrekken van de tabaksproducten volgt echter nog niet. Het percentage jongeren dat er in slaagt tabaksproducten te kopen ligt namelijk nog steeds op 90% of hoger.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bieleman, B., M. Jetzes, A. Kruize (2002):
Tabaksvertrekking aan jongeren. Metingen 1999 en 2001. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Bieleman, B., A. Kruize (2004):
Monitor tabaksverstrekking jongeren 2003. Naleving leeftijdsgrens 16 jaar: metingen 1999, 2001 en 2003. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Bieleman, B., A. Kruize (2006):
Monitor tabaksverstrekking jongeren 2005. Naleving leeftijdsgrens 16 jaar: metingen 1999, 2001, 2003 en 2005. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Bogt, T. ter, S. van Dorsselaer, W. Vollebergh (2003):
Psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden van Nederlandse scholieren. HBSC-Nederland 2002. Health behaviour in school-aged children. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Centre For Chronic Disease Prevention and Health Promotion (1999):
Decline in Cigarette Consumption Following Implementation of a Comprehensive Tobacco Prevention and Education Program - Oregon, 1996-1998. In: Tobacco Information and Prevention Source (TIPS), vol. 48, nr. 7. blz. 140-143.
- Chassin, L., C.C. Presson, J.S. Rose, S.J. Sherman, M. Todd (1996):
The natural history of cigarette smoking from adolescence to adulthood: demographic predictors of continuity and change. Health Psychology 1996, 15(6), blz. 478-484.
- Den, C. ten, B. Bieleman, J. Snippe (1999):
Alcoholverstrekking aan jongeren: onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrenzen van 16 en 18 jaar uit de Drank- en Horecawet. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Keijssers, J.F.M., L. Vaandrager (red.) (2000):
Gezond leven. Stand van zaken en voorstel voor programmering. NIGZ, Woerden.
- Monshouwer, K., J. Verdurmen, S. van Dorsselaar, E.Smit, A. Gorter, W. Vollebergh (2008):
Jeugd en riskant gedrag 2007. Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren. Roken, drinken, drugsgebruik en gokken onder scholieren vanaf tien jaar. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Raad van state (2002):
Wet van 18 april 2002 tot wijziging van de Tabakswet. Jaargang 2002 nummer 201.
- Platform Verkooppunten Tabak (1999):
Zichtboek Platform Verkooppunten Tabak, Zoetermeer.
- Schrijvers, C.T.M., C.G. Schoemaker (2008):
Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd. RIVM, Bilthoven.
- Spijkers, E., R. van der Laan, C. ten Den, B. Bieleman (1999):
Inventarisatie alcohol- en tabaksbeleid in sportkantines. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Spijkers, E., R. van der Laan, B. Bieleman (1999):
Tabaksverstrekking aan jongeren: Onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens van 16 jaar uit het Convenant Verkooppunten Tabak. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Stivoro- voor een rookvrije toekomst (2007):
Roken, de harde feiten: Jeugd 2007. Stivoro- voor een rookvrije toekomst, Den Haag.
- Tweede Kamer (1999):
Wijziging van de Tabakswet 1999. Kamerstukken 2, 26 472.

Willemsen. M. (2003):

Sigaretten en de nieuwe wettelijke leeftijdsgrens: Hoe vaak wordt de leeftijd gecontroleerd? Stivoro- voor een rookvrije toekomst, Den Haag.

World Health Organization (WHO) (1998):

Tobacco use by children: a paediatric disease. Geneva: WHO (factsheet no. 197).

Zwart, W.M. de, K. Monshouwer, F. Smit (2000):

Jeugd en riskant gedrag 1999, kerngegevens roken, drinken, drugsgebruik en gokken. Trimbo-instituut, Utrecht.

BIJLAGE 1 SELECTIE GEMEENTEN

De 25 gemeenten zijn als volgt geselecteerd. Allereerst is afhankelijk van het aantal inwoners per provincie het aantal te selecteren gemeenten bepaald. Bij de keuze van de gemeenten is vervolgens rekening gehouden met de spreiding en gemeentegrootte (tabel 1.1). De gemeenten zijn daarbij ingedeeld op grootte: I: > 200.000 inwoners; II: 100.000-200.000 inwoners; III: 50.000-100.000 inwoners; IV: 20.000-50.000 inwoners; V: < 20.000 inwoners .

Tabel 1.1 Indeling gemeenten

Provincie	Gemeente	Inwoners (afgerond)	Gemeentegrootte
Groningen	Groningen	177.000	II
Drenthe	Assen	62.000	III
Friesland	Sneek	33.000	IV
Overijssel	Ommen	17.000	V
	Enschede	152.000	II
Flevoland	Noordoostpolder	45.000	IV
Gelderland	Groenlo	9.000	V
	Apeldoorn	156.000	II
	Groesbeek	19.000	V
Utrecht	Utrecht	265.000	I
	Bunnik	14.000	V
Zeeland	Goes	36.000	IV
Noord-Brabant	Den Bosch	132.000	II
	Landerd	15.000	V
	Roosendaal	78.000	III
Noord Holland	Amsterdam	736.000	I
	Haarlem	147.000	II
	Castricum	23.000	IV
Zuid Holland	Rotterdam	600.000	I
	Den Haag	464.000	I
	Capelle a/d IJssel	65.000	III
	Gouda	72.000	III
	Gorinchem	34.000	IV
Limburg	Heerlen	94.000	III
	Beek	17.000	V

Bron: www.statline.cbs.nl

De oorspronkelijke steekproef van ondernemers in de 25 geselecteerde gemeenten blijkt onvoldoende groot te zijn om per gemeentecategorie genoeg ondernemers te bereiken. Vooral in de kleinere gemeenten kunnen te weinig (geschikte) ondernemers worden geselecteerd. Om deze reden is het aantal gemeenten waarin ondernemers zijn geënquêteerd uitgebreid (tabel 1.2). Het gaat hier om gemeenten verspreid over het land. De spreiding van de respondenten over het land is hierdoor verder toegenomen.

Tabel 1.2 Indeling aanvullende gemeenten

Provincie	Gemeente	Gemeentegrootte
Groningen	Hoogezand	IV
	Sappemeer	V
	Haren	V
Drenthe	Emmen	III
	Hoogeveen	III
	Roden	IV
Friesland	Drachten	IV
	Heerenveen	IV
Overijssel	kampen	v
	Overdinkel	V
Gelderland	Raalte	IV
	Wezep	V
	Epe	V
	Borculo	V
	Arnhem	II
	Lichtenvoorde	V
	Tiel	V
	Wijchen	IV
	Doesbrug	V
	Druten	V
	Eibergen	V
	Elst	v
	Hatterm	V
	Heerde	V
	Lochem	V
	Neede	V
	Vorden	V
Zelhem	V	
Utrecht	Driebergen	V
	Leersum	V
	Odijk	V
Zeeland	Werkhoven	V
	Middelburg	IV
Noord-Brabant	Terneuzen	III
	Tilburg	II
	Bergen op zoom	III
	Boekel	V
	Cuijk	IV
	Deurne	IV
	Drunen	V
	Gemert	IV
	Grave	V
	Heesch	V
	Maasdonk	V
	Oirschot	V
	Schijndel	IV
	St. Michielgestel	IV
	Noord Holland	Purmerend
Heemskerk		IV
Heerhugowaard		IV
Heiloo		V
Zuid Holland	Pijnacker	III
	Schiedam	III
	Delft	III
	Alphen a/d Rijn	III
	Leidschendam	III
	Papendrecht	IV
	Ridderkerk	IV
	Woerden	IV
	Leerdam	IV
Limburg	Aalten	V
	Kerkrade	IV
	Bunde	V
	Echt	IV
	Helden	V
	Horst	IV

Bron: www.statline.cbs.nl

BIJLAGE 2 WEGINGSTABEL JONGEREN

Tabel 2.1 Inwoners naar leeftijd, 2001, 2003, 2005 en 2007

	1999		2001		2003		2005		2007	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
13 jaar	186.053	34	194.493	34	196.946	33	204.349	34	198.843	33
14 jaar	182.460	33	193.123	34	195.035	33	204.953	34	201.122	33
15 jaar	178.241	33	188.122	33	196.195	33	197.164	33	204.019	34
Totaal	546.754	100	575.738	100	588.176	100	606.466	100	603.984	100

Tabel 2.2 Aantallen in steekproef naar leeftijd, 1999, 2001, 2003, 2005 en 2007

	1999		2001		2003		2005		2007	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
13 jaar	1.398	36	3.636	45	4.906	45	10.449	57	1.025	55
14 jaar	1.468	38	2.638	33	3.771	34	5.211	29	421	23
15 jaar	1.005	26	1.754	22	2.304	21	2.588	14	405	22
Totaal	3.871	100	8.028	100	10.981	100	18.248	100	1.851	100

Tabel 2.3 Wegingsfactoren 13-jarigen, 14-jarigen en 15-jarigen, 1999, 2001, 2003, 2005 en 2007

	1999	2001	2003	2005	2007
13 jaar	0,94	0,76	0,73	0,60	0,6
14 jaar	0,87	1,03	0,97	1,17	1,43
15 jaar	1,27	1,50	1,57	2,36	1,55

BIJLAGE 3 TABELLEN TABAKSVERSTREKKERS

3.1 Tabaksverkoop aan jongeren

Tabel 3.1 Percentage klanten dat naar schatting van de respondent jonger is dan 16 jaar, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=49	2001 n=47	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	1999 n=50	2001 n=47	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
< 10%	43	51	71	46	43	62	55	78	57	49
10-25%	39	36	19	26	39	28	34	14	31	37
25-50%	16	10	8	14	13	8	11	2	6	8
50-75%	2	2	0	1	3	2	0	0	0	1
Weet niet	0	4	2	13	2	0	0	6	6	6
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=42	2001 n=46	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=38	2001 n=48	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
< 10%	52	67	78	71	67	42	48	74	52	56
10-25%	45	21	14	21	26	34	23	12	28	31
25-50%	2	11	5	5	5	18	21	7	15	8
50-75%	0	0	1	1	1	5	2	3	2	5
Weet niet	0	0	2	2	1	0	6	4	3	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=179	2001 n=188	2003 n=401	2005 n=398	2007 n=428
< 10%	50	55	75	57	54
10-25%	36	29	15	26	33
25-50%	11	13	6	10	8
50-75%	3	2	1	1	2
Weet niet	0	2	4	6	2
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: † significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Tabel 3.2 Proberen jongeren beneden de 16 jaar wel eens sigaretten en dergelijke bij u te kopen?, in %

	1999 (n=182)	2001 (n=183)	2003 (n=401)	2005 (n=398)	2007 (n=428)
Ja	87	86	83	82	84
Nee	11	10	16	17	16
Weet niet	2	3	1	1	0
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: † significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Tabel 3.3 Onderneming die wel of niet sigaretten verkoopt aan jongeren onder de 16 jaar, in %

	1999 (n=162)	2001 (n=158)	2003 (n=333)	2005 (n=324)	2007 (n=360)
Ja, altijd	15	7	1	1	1
Ja, soms	37	36	6	7	1
Nee, nooit	48	57	93	93	97 [†]
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: † en † significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

3.2 Leden brancheorganisaties

Lidmaatschap

Tabel 3.4 Lid brancheorganisatie, in %*

	Tabaksspecialzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=50	2001 n=49	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	1999 n=51	2001 n=47	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
Ja	82	80	81	85	90	75	68	69	67	74
Nee	14	18	14	13	9	16	11	21	23	18
Weet niet	4	2	5	2	1	10	21	11	10	9
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=47	2001 n=47	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=52	2001 n=54	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
Ja	68	49	65	74	64	62	52	53	45	69
Nee	15	33	15	13	23	25	43	39	36	31
Weet niet	17	17	20	13	14	14	4	8	19	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=200	2001 n=197	2003 n=401	2005 n=398	2007 n=428
Ja	72	62	67	68	74
Nee	18	26	22	21	20
Weet niet	11	11	11	11	6
Totaal	100	100	100	100	100

* Voor het jaar 2001 zijn alleen de leidinggevendenden meegenomen.

Noot: significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Bekendheid met het convenant en de gewijzigde Tabakswet

Tabel 3.5 Ondernemingen die al dan niet op de hoogte zijn van het Convenant Verkooppunten Tabak (1999 en 2001) of de gewijzigde Tabakswet (2003), in %

	Tabaksspecialzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=50	2001 n=48	2003 n=100	2005 n=110	2007 n=109	1999 n=51	2001 n=46	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
Ja	90	69	95	99	96	78	57	92	87	91 ⁺
Nee	10	31	5	1	4	22	43	8	13	9
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=47	2001 n=46	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=52	2001 n=53	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
Ja	70	52	98	95	96 ⁺	40	28	85	90	78 ⁺
Nee	30	48	2	5	4	60	72	15	10	12
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=200	2001 n=193	2003 n=401	2005 n=398	2007 n=428
Ja	70	51	93	93	90*
Nee	30	49	7	8	10
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: * significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Bekendheid leeftijdsgrens

Tabel 3.6 Ondernemingen die wel of niet bekend zijn met de leeftijdsgrens van 16 jaar uit het Convenant Verkooppunten Tabak (1999 en 2001) en de gewijzigde Tabakswet (2003), in %

	1999 (n=144)	2001 (n=104)	2003 (n=399)	2005 (n=378)	2007 (n=386)
Ja	94	86	98	98	98
Nee	6	14	2	2	2
Totaal	100	100	100	100	100

3.3 Verkoop tabaksproducten aan jongeren

Handhaving van leeftijdsgrens

Tabel 3.7 Houden aan leeftijdsgrens van 16 jaar, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=41	2001 n=49	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	1999 n=39	2001 n=45	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
Ja, altijd	44	40	92	94	97*	41	38	86	86	95*
Ja, voor zover mogelijk	46	43	8	6	3	51	56	14	14	5
Nee	10	8	0	0	0	5	2	0	0	0
Anders	0	10	0	0	0	3	4	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=32	2001 n=47	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=35	2001 n=53	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
Ja, altijd	47	40	88	93	97*	29	25	78	91	98*
Ja, voor zover mogelijk	28	55	12	7	3	54	45	20	9	2
Nee	19	2	0	0	0	6	26	2	0	0
Anders	6	2	0	0	0	11	4	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=147	2001 n=194	2003 n=400	2005 n=398	2007 n=428
Ja, altijd	40	35	86	91	97*
Ja, voor zover mogelijk	46	49	14	9	3
Nee	10	10	1	0	0
Anders	5	5	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: * en † significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Controle leeftijd

Tabel 3.8 Wijze waarop door ondernemingen op leeftijd wordt gecontroleerd, in %*

	1999 (n=123)	2001 (n=164)	2003 (n=398)	2005 (n=389)	2007 (n=428)
Controle aan kassa/bar: d.m.v. vragen	50	35	23	6	5
Controle aan kassa/bar: tonen identiteitsbewijs	31	55	85	96	95*
Leeftijdsgrens wordt aangegeven bij bar, kassa, entree, schappen, etc.	3	4	2	1	2
Controle m.b.v. pasjes/lidmaatschapskaart	2	2	4	1	2
Controle bij de deur	2	2	0	0	0
Inschatten	33	40	24	73	2
Personeel geïnstrueerd	0	0	1	0	0
Klanten zijn bekend	3	5	0	4	0
Anders	7	8	2	7	1

* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: † en ‡ significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Belang van controle

Tabel 3.9 Ondernemingen die controle op leeftijdsgrens van 16 jaar belangrijk vinden, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=38	2001 n=46	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	1999 n=38	2001 n=44	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
Ja	53	46	75	83	82*	58	62	80	77	88*
Nee	40	41	25	15	14†	34	21	20	16	9
Anders	8	11	0	2	5	8	16	0	7	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=31	2001 n=43	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=36	2001 n=54	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
Ja	58	63	70	78	87†	53	61	83	78	86*
Nee	29	26	30	17	13‡	42	30	17	19	12
Anders	13	12	0	5	0	6	9	0	3	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=143	2001 n=187	2003 n=401	2005 n=398	2007 n=428
Ja	55	58	77	79	86 ⁺
Nee	36	29	23	17	12 ⁻
Anders	8	12	0	4	2 ⁻
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Tabel 3.10 Redenen waarom leeftijdsgrens bij verkopen tabakswaar al dan niet belangrijk is volgens ondernemingen, in %*

	1999 (n=136)	2001 (n=184)	2003 (n=401)	2005 (n=389)	2007 (n=428)
Roken is slecht voor de gezondheid	15	21	29	19	14
Jongeren kunnen het toch wel krijgen	16	10	5	2	1 ⁻
Jongeren kunnen zelf bepalen wat goed voor ze is	14	4	3	1	1 ⁻
Jongeren kunnen niet bepalen wat goed voor ze is	14	13	4	1	18
Regel van dit bedrijf/deze zaak	12	3	9	3	11
Roken is verslavend	1	3	10	12	11 ⁺
Convenant/Tabakswet moet nageleefd worden	8	5	53	32	69 ⁺
Wil liever geen jongeren als klant	2	0	0	0	1
Weigeren geeft problemen met jongeren	3	1	0	0	0 ⁻
Weigeren schrikt jongeren af als klant	2	2	0	0	0 ⁻
Maatschappelijke verantwoordelijkheid	1	3	16	3	4
Wordt toch niet gecontroleerd	0	0	0	0	0
Omzet daalt	1	0	0	0	0
Tabakswet is onduidelijk	-	-	1	0	0
Verantwoordelijkheid ligt bij jongeren	4	7	5	3	3
Verantwoordelijkheid ligt bij ouders	4	4	4	3	1
Personeel rookt zelf	0	0	1	4	1
Wil geen problemen met controlerende instanties	0	1	12	34	2
Weet niet	0	0	1	0	0
Anders ¹	28	31	1	27	3 ⁻

* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Tabel 3.11 Op welke wijze verkoopt u de tabaksproducten?, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=41	2001 n=49	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	1999 n=38	2001 n=46	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
Kassaverkoop/bar	93	96	97	100	100 ⁺	89	83	97	93	75
Automaat	0	0	0	0	0	3	0	2	3	2
Beide	7	4	3	0	0 ⁻	0	0	1	1	0
Anders	0	0	0	0	0	8	17	0	3	23 ⁺
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=32	2001 n=47	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=36	2001 n=54	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
Kassaverkoop/bar	97	100	100	100	100	33	4	24	24	28
Automaat	3	0	0	0	0	64	97	75	75	68
Beide	0	0	0	0	0	3	0	1	1	3
Anders	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=147	2001 n=196	2003 n=401	2005 n=398	2007 n=428
Kassaverkoop/bar	78	68	80	80	76
Automaat	17	27	19	19	18
Beide	3	1	1	1	1
Anders	2	4	0	1	6
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: [†] en [‡] significant verschil 1999 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.12 Heeft u/uw personeel duidelijk zicht op de automaat?, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=3	2001 n=2	2003 n=3	2005 n=0	2007 n=0	1999 n=2	2001 n=0	2003 n=3	2005 n=4	2007 n=2
Ja	0	0	100	0	0	100	0	100	100	100
Nee	100	100	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	0	0	100	0	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=1	2001 n=0	2003 n=0	2005 n=0	2007 n=0	1999 n=24	2001 n=51	2003 n=74	2005 n=74	2007 n=77
Ja	100	0	0	0	0	63	55	80	88	82 [†]
Nee	0	0	0	0	0	37	45	20	12	18
Totaal	100	0	0	0	0	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=30	2001 n=53	2003 n=80	2005 n=78	2007 n=79
Ja	60	53	81	89	82 [†]
Nee	40	47	19	11	18
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: [†] significant verschil 1999 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.13 Is het voor u/uw personeel moeilijk de leeftijd van jongeren te controleren bij verkoop uit de automaat?, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=4	2001 n=2	2003 n=3	2005 n=0	2007 n=0	1999 n=2	2001 n=0	2003 n=3	2005 n=4	2007 n=2
Ja	75	50	0	0	0	50	0	0	25	0
Nee	25	50	67	0	0	50	0	100	75	100
Weet niet	0	0	33	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	0	0	100	0	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=1	2001 n=0	2003 n=0	2005 n=0	2007 n=0	1999 n=21	2001 n=51	2003 n=74	2005 n=74	2007 n=77
Ja	0	0	0	0	0	29	47	28	16	9 [*]
Nee	100	0	0	0	0	62	45	69	84	91 ⁺
Weet niet	0	0	0	0	0	9	8	3	0	0 [*]
Totaal	100	0	0	0	0	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=28	2001 n=53	2003 n=80	2005 n=78	2007 n=79
Ja	36	47	26	17	9 [*]
Nee	57	45	70	83	91 ⁺
Weet niet	7	8	4	0	0 [*]
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: ⁺ en ^{*} significant verschil 1999 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.14 Is de automaat voorzien van een sticker die aangeeft dat sigaretten niet worden verstrekt aan jongeren onder de 16 jaar?, in %

	Tabaksspeciaalzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=3	2001 n=2	2003 n=3	2005 n=0	2007 n=0	1999 n=2	2001 n=0	2003 n=3	2005 n=4	2007 n=2
Ja	0	50	100	0	0	100	0	100	50	100
Nee	100	50	0	0	0	0	0	0	50	0
Totaal	100	100	100	0	0	100	0	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=1	2001 n=0	2003 n=0	2005 n=0	2007 n=0	1999 n=23	2001 n=49	2003 n=74	2005 n=73	2007 n=77
Ja	0	0	0	0	0	39	53	99	99	97 ⁺
Nee	100	0	0	0	0	61	47	1	1	3
Totaal	100	0	0	0	0	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=29	2001 n=51	2003 n=80	2005 n=77	2007 n=79
Ja	38	53	99	96	97 ⁺
Nee	62	47	1	4	3
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: ⁺ significant verschil 1999 en 2007, p < 0,05

Instructie personeel

Tabel 3.15 Ondernemingen die personeel al dan niet hebben geïnstrueerd over leeftijdsgrens, in %

	Tabaksspecialzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=24	2001 n=35	2003 n=66	2005 n=66	2007 n=82	1999 n=38	2001 n=48	2003 n=101	2005 n=95	2007 n=105
Ja	100	94	100	100	96	90	98	100	100	98*
Nee	0	6	0	0	4	10	2	0	0	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=29	2001 n=48	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=101	1999 n=17	2001 n=43	2003 n=40	2005 n=84	2007 n=99
Ja	62	92	98	100	97*	53	54	85	93	91*
Nee	38	8	2	0	3	47	46	15	7	9
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=108	2001 n=174	2003 n=308	2005 n=345	2007 n=387
Ja	79	85	97	98	96*
Nee	21	15	3	2	4
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: * significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Moeite met handhaving

Tabel 3.16 Is het voor de ondernemingen moeilijk zich te houden aan een leeftijdsgrens van 16 jaar, in %

	Tabaksspecialzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=39	2001 n=46	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	1999 n=38	2001 n=46	2003 n=102	2005 n=99	2007 n=106
Ja	64	61	55	48	44*	42	74	47	53	51
Nee	36	39	45	52	56	58	26	53	48	49
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=32	2001 n=45	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=104	1999 n=36	2001 n=49	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109
Ja	44	60	69	51	36	28	59	33	35	26
Nee	56	40	31	49	64	72	41	67	65	74
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal				
	1999 n=145	2001 n=186	2003 n=400	2005 n=397	2007 n=428
Ja	45	63	51	47	39
Nee	55	37	49	53	61
Totaal	100	100	100	100	100

Noot: * significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

Tabel 3.17 Zaken die het voor de ondernemingen moeilijk maken zich te houden aan een leeftijdsgrens van 16 jaar, in %*

	Tabaksspecialzaak					Levensmiddelenzaak				
	1999 n=25	2001 n=28	2003 n=55	2005 n=48	2007 n=47	1999 n=16	2001 n=34	2003 n=48	2005 n=52	2007 n=53
Personeel staat niet achter grens	0	4	2	0	6	0	15	0	0	11
Jongeren accepteren grens niet	20	14	7	6	9	6	12	4	12	13
Moeilijk te schatten	48	43	46	23	53	62	65	35	31	40
Moeilijk te controleren	24	25	6	0	2	19	32	8	0	9
Moeilijk vanwege automaatverkoop	4	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Niet voor eigen gebruik	12	0	11	2	4	12	0	10	0	2
Personeel in dezelfde leeftijdscategorie	0	0	0	0	2	0	9	6	4	13
Klanten bekend	0	11	6	4	0	6	3	2	2	2
Ouders aanwezig	0	0	7	2	0	0	0	6	2	0
Jong personeel vindt het moeilijk	0	0	0	0	0	6	0	2	6	4
Concurrentie	12	0	4	15	0	0	0	0	0	0
Geen identiteitsbewijs	4	0	6	2	0	6	9	2	2	0
Angst voor agressie	4	4	16	17	9	0	6	13	15	19
Drukke	0	0	2	6	0	0	3	0	8	0
Wederverstrekking	8	14	4	19	0	0	6	8	19	0
Krijgen het toch wel	12	0	2	4	0	6	0	0	6	0
Groep tegelijk	0	0	2	2	0	0	0	6	2	0
Valse pasjes/id	0	0	2	0	0	0	3	2	0	0
Ouders sturen kinderen	4	18	0	17	0	0	6	0	2	0
Anders	4	14	0	19	9	0	15	2	17	9

* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: + en - significant verschil 1999 en 2007, $p < 0,05$

	Pompstation					Horeca				
	1999 n=14	2001 n=27	2003 n=69	2005 n=51	2007 n=37	1999 n=10	2001 n=29	2003 n=32	2005 n=34	2007 n=26
Personeel staat niet achter grens	7	0	0	2	0	0	3	0	0	8
Jongeren accepteren grens niet	29	22	7	8	5	10	10	3	9	8
Moeilijk te schatten	57	63	51	49	70	80	48	38	28	42
Moeilijk te controleren	50	11	9	4	5	30	14	9	0	4
Moeilijk vanwege automaatverkoop	7	0	0	0	0	20	35	13	0	8
Niet voor eigen gebruik	0	0	9	2	11	0	0	6	0	0
Personeel in dezelfde leeftijdscategorie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klanten bekend	0	4	1	4	0	0	0	3	3	0
Ouders aanwezig	0	0	4	6	0	0	0	0	6	0
Jong personeel vindt het moeilijk	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0
Concurrentie	0	0	0	0	0	0	0	9	3	0
Geen identiteitsbewijs	0	0	4	2	0	0	3	6	3	4
Angst voor agressie	0	11	22	8	16	0	3	3	18	8
Drukke	0	0	4	14	0	0	0	6	27	0
Wederverstrekking	0	22	12	16	0	0	21	6	24	0
Krijgen het toch wel	7	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Groep tegelijk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Valse pasjes/id	0	0	0	4	0	0	0	3	0	0
Ouders sturen kinderen	0	22	16	4	0	0	3	0	0	0
Anders	14	4	0	14	8	10	0	0	15	23

	Totaal				
	1999 n=65	2001 n=118	2003 n=204	2005 185	2007 n=163
Personeel staat niet achter grens	2	6	1	1	7
Jongeren accepteren grens niet	17	14	6	9	9
Moeilijk te schatten	59	55	44	33	51
Moeilijk te controleren	29	21	8	1	6
Moeilijk vanwege automaatverkoop	6	8	2	0	1
Niet voor eigen gebruik	8	0	9	1	4
Personeel in dezelfde leeftijdscategorie	0	3	2	1	5
Klanten bekend	2	4	3	3	1
Ouders aanwezig	0	0	5	4	0
Jong personeel vindt het moeilijk	2	0	1	2	2
Concurrentie	5	0	3	4	0
Geen identiteitsbewijs	3	3	4	2	1
Angst voor agressie	2	6	15	14	13
Drukke	0	1	3	12	0
Wederverstrekking	3	15	8	18	0
Krijgen het toch wel	8	0	1	3	0
Groep tegelijk	0	0	2	2	0
Valse pasjes/id	0	1	2	1	0
Ouders sturen kinderen	2	12	5	6	0
Anders	6	8	1	16	11

Toegevoegde vragen 2001, 2003, 2005 en 2007

Tabel 3.18 Onderneming die let op leeftijd bij de verkoop van tabak aan jongeren, in %

	2001 (n=189)	2003 (n=401)	2005 (n=398)	2007 (n=428)
Ja	87	96	99	100 ⁺
Nee	13	4	1	0
Totaal	100	100	100	100

Noot: ⁺ significant verschil 2001 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.19 Vanaf welke leeftijd verkoopt u tabaksartikelen aan jongeren?, in %

	Tabaksspeciaalzaak				Levensmiddelenzaak			
	2001 n=44	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	2001 n=46	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=106
< 16 jaar	5	1	0	0 ⁻	2	0	0	0
16 jaar	77	92	98	93 ⁺	87	92	91	93
> 16 jaar	18	7	2	7 ⁻	11	8	9	7
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

	Pompstation				Horeca			
	2001 n=44	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104	2001 n=34	2003 n=98	2005 n=96	2007 n=109
< 16 jaar	2	1	0	0	0	0	2	0
16 jaar	91	92	96	96	71	87	93	86 ⁺
> 16 jaar	7	7	4	4	29	13	5	14 ⁻
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

	Totaal			
	2001 n=168	2003 n=401	2005 n=396	2007 n=428
< 16 jaar	2	1	1	0 ⁻
16 jaar	82	91	94	92 ⁺
> 16 jaar	16	9	5	8 ⁻
Totaal	100	100	100	100

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 2001 en 2007, p < 0,05

Toegevoegde vragen 2003, 2005 en 2007

Tabel 3.20 Heeft u onlangs (duidelijke) instructies ontvangen over omgaan met de leeftijdsgrens? Zo ja, via welke informatiekanalen?, in %*

	Tabaksspeciaalzaak			Levensmiddelenzaak			Pompstation		
	2003 n=94	2005 n=100	2007 n=85	2003 n=96	2005 n=100	2007 n=72	2003 n=94	2005 n=100	2007 n=61
Intercollegiaal	15	7	5 ⁻	62	64	67	52	38	33 ⁻
Tabakssector	51	3	36	17	4	15	30	15	34
Eigen sector	80	78	72	51	14	43	37	28	67 ⁺
Overheid	11	0	0 ⁻	2	3	1	19	5	2 ⁻
Media	0	0	6 ⁺	0	3	3	0	1	5 ⁺
Anders	15	7	1 ⁻	5	4	0 ⁻	6	11	0 ⁻

	Horeca			Totaal		
	2003 n=65	2005 n=98	2007 n=37	2003 n=349	2005 n=398	2007 n=255
Intercollegiaal	5	1	3	36	28	29
Tabakssector	40	12	40	34	9	31
Eigen sector	51	11	68	55	33	62
Overheid	5	2	16 ⁺	9	3	3 ⁻
Media	0	0	3	0	1	4 ⁺
Anders	14	18	3	5	10	1 ⁻

* meer dan één antwoord mogelijk, percentages sommeren daarom niet tot 100%

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 2003 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.21 Heeft u binnen uw bedrijf een aanduiding met de leeftijdsgrens voor het verkopen van tabaksproducten?, in %

	Tabaksspecialzaak			Levensmiddelenzaak			Pompstation		
	2003 n=100	2005 n=100	2007 n=109	2003 n=102	2005 n=100	2007 n=105	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=104
Ja	88	94	96 ⁺	99	99	98	93	96	90
Nee	12	6	4	1	1	2	7	4	10
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Horeca			Totaal		
	2003 n=98	2005 n=98	2007 n=109	2003 n=401	2005 n=398	2007 n=427
Ja	92	88	86	93	94	93
Nee	8	12	14	7	6	7
Totaal	100	100	100	100	100	100

Noot: ⁺ significant verschil 2003 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.22 Is de automaat voorzien van een bepaald controlesysteem? Zo ja, welke?, in %*

	Tabaksspecialzaak			Levensmiddelenzaak			Pompstation		
	2003 n=3	2005 n=0	2007 n=0	2003 n=2	2005 n=4	2007 n=0	2003 n=0	2005 n=0	2007 n=0
AGE-coin systeem	67	0	0	0	0	0	0	0	0
Duo-maat systeem	33	0	0	100	0	0	0	0	0
Anders	0	0	0	0	100	0	0	0	0

	Horeca			Totaal		
	2003 n=31	2005 n=74	2007 n=76	2003 n=36	2005 n=78	2007 n=76
AGE-coin systeem	71	72	78	67	68	78
Duo-maat systeem	29	1	10 ⁻	33	1	10 ⁻
Anders	0	26	12 ⁺	0	30	12 ⁺

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 2003 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.23 Heeft u personeel dat jonger is dan 18 jaar en tabak aan klanten verkoopt?, in %

	Tabaksspeciaalzaak			Levensmiddelenzaak			Pompstation		
	2003 n=66	2005 n=66	2007 n=82	2003 n=101	2005 n=95	2007 n=104	2003 n=101	2005 n=100	2007 n=101
Ja	32	24	21	58	59	61	11	6	20
Nee	68	76	79	42	41	39	89	94	80
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	Horeca			Totaal		
	2003 n=40	2005 n=84	2007 n=99	2003 n=308	2005 n=345	2007 n=386
Ja	37	33	29	34	31	34
Nee	63	67	71	66	69	66
Totaal	100	100	100	100	100	100

3.4 Controlekans, detectiekans, sanctiekans en meldingskans

Tabel 3.24 Heeft u/uw personeel rechtstreeks zicht op de sigarettenautomaat of via een spiegel of camera?, in %

	Tabaks- speciaalzaak		Levens- middelenzaak		Pompstation		Horeca		Totaal	
	2005 n=0	2007 n=0	2005 n=4	2007 n=2	2005 n=0	2007 n=0	2005 n=71	2007 n=63	2005 n=75	2007 n=65
Rechtstreeks	0	0	100	100	0	0	83	95 ⁺	84	95 ⁺
Via spiegel	0	0	0	0	0	0	4	3	4	3
Via camera	0	0	0	0	0	0	1	2	1	2
Anders	0	0	0	0	0	0	11	0 ⁻	11	0 ⁻
Totaal	0	0	100	100	0	0	100	100	100	100

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 2005 en 2007, p < 0,05

Tabel 3.25 Is door de uitbreiding van de wet ID de leeftijdcontrole moeilijker of makkelijker geworden of maakt het geen verschil?, in %

	Tabaks- speciaalzaak		Levens- middelenzaak		Pompstation		Horeca		Totaal	
	2005 n=100	2007 n=108	2005 n=100	2007 n=105	2005 n=100	2007 n=103	2005 n=98	2007 n=107	2005 n=398	2007 n=423
Moeilijker geworden	12	6	3	3	5	5	10	6	8	5
gelijk gebleven	59	41 ⁻	47	39	43	42	48	38	49	40 ⁻
Makkelijker geworden	28	53 ⁺	50	58	52	53	35	56 ⁺	41	55 ⁺
Weet niet	1	0	0	0	0	0	7	0 ⁻	2	0 ⁻
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Noot: ⁺ en ⁻ significant verschil 2005 en 2007, p < 0,05

